

PRIJATELJ

ŠTEV. 12 * DECEMBER 1939 * LETO XIII.

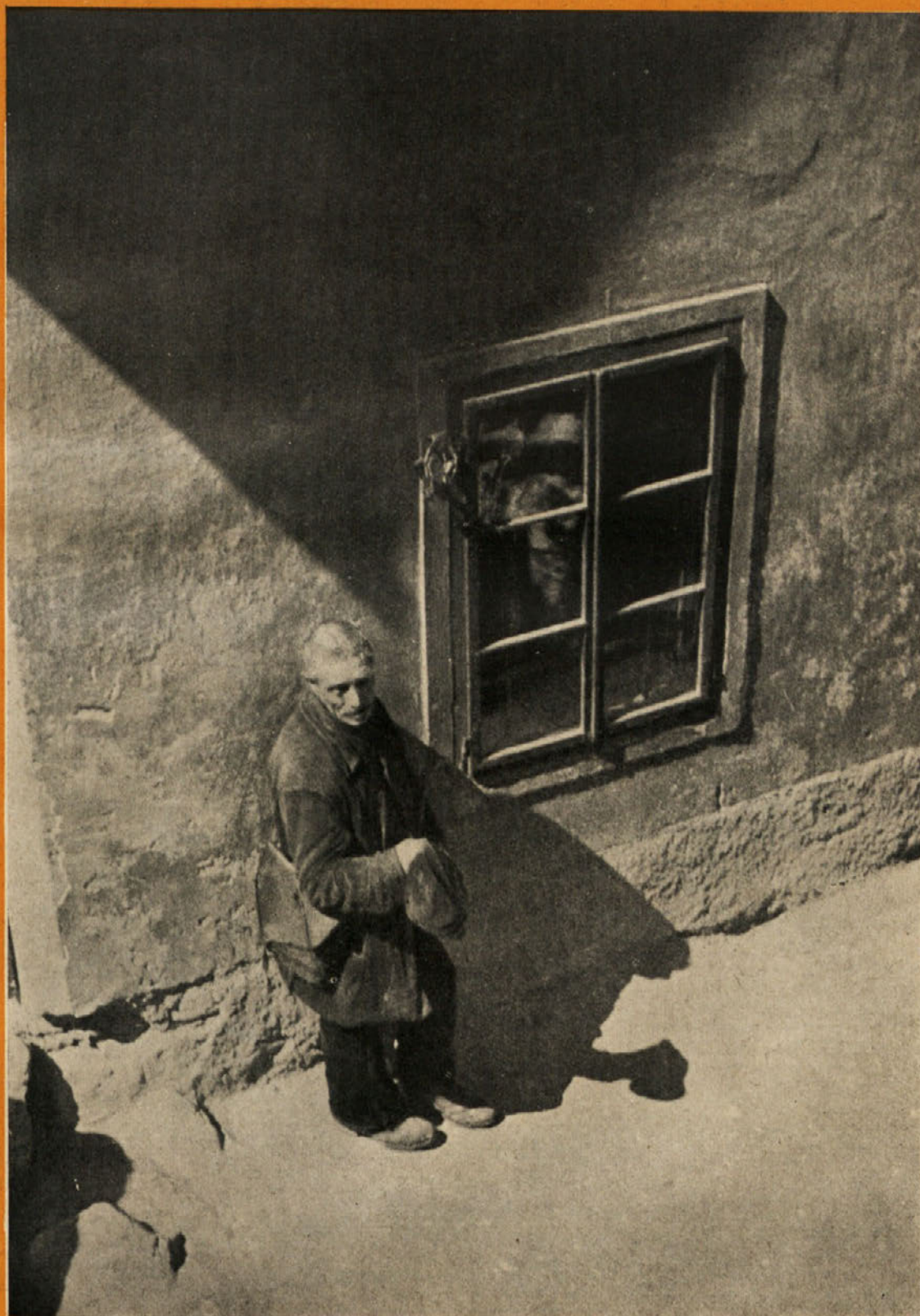

Foto: Slavko Smolej
OB CESTI...

Praktična božična darila

za Vas in Vašo družino so lepe obleke in zimske suknje.
Velika izbira volnenega blaga. — Modni vzorci.
Oglejte si zalogo pri velemanufakturi

Posebni oddelek za
linolej, preproge, zastore itd.

A. & E. Skabernè
Ljubljana

Uganke štev. 12

KRIŽANKA (12 točk.)

Vodoravno: 1. spleteni biči, ljudstvo, viličasta veja; 2. svetovni del, iglasto drevo, naslednik; 3. vežba, pesem, prebivalec jam, naselje, bolj lahko; 4. naplačilo, poljedelsko orodje, vpr. zaimek, javni uradnik, koristna rastlina (obr.); 5. samogl., posoda, tur. gospodar, sogl., klica, drog, sogl.; 6. tona, krik, tona, prebivalec svetovnega dela, tona, polj. cvetica, tona; 7. sogl., ne, del datuma, sogl., stvar, del obleke, sogl.; 8. še (hrv.), del roke, oblika gl., «biti», kraj. prislov, mesec; 9. očka, neresnica, divji, odposlanec, ne govori resnice; 10. tisti, ki nič nima, udeleženec pri dediščini, mali član narodnega društva; 11. razgled na okrog (obr.), bakterija, naša skupna mati.

Navpično: 1. pijača, tona, žen. ime; 2. del pohištva, prislov časa; 3. reditev, predlog, prismoda; 4. mora brez glave, član rodbine, oz. zaimek; 5. pogoj, členica, stara tekoč. mera, os. zaim. (obr.); 6. sozvoč, ptič; 7. črna krava, tona, plazeča se žival; 8. samogl., žen. ime, padavina, sogl.; 9. sogl., trg. zastopnik, predlog; 10. ptič, pozdrav, stročnica; 11. vrsta žganja, sogl., revščina; 12. pisatelj; 13. hrv. zaim., sogl., jedila; 14. urejenost (obr.), vzroč. veznik, velika reka; 15. sogl., pomanjšano moško ime, sogl.; 16. sogl., dom. žival, doba, sogl.; 17. samost. predstojnik, tona, živilo; 18. dom. žival (samec), razrušitev (bankrot); 19. kaz.

3/4 zavitka

Kneippove

SLADNE KAVE

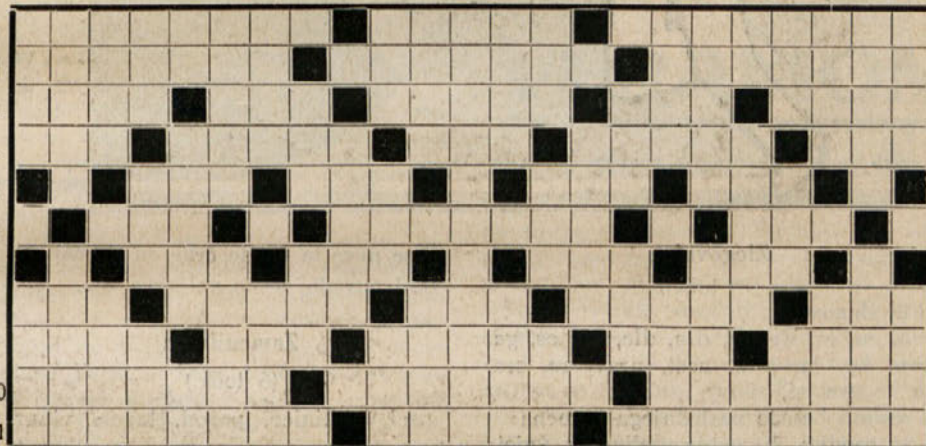
TVORI

DRAGOCENI PRAŽENI

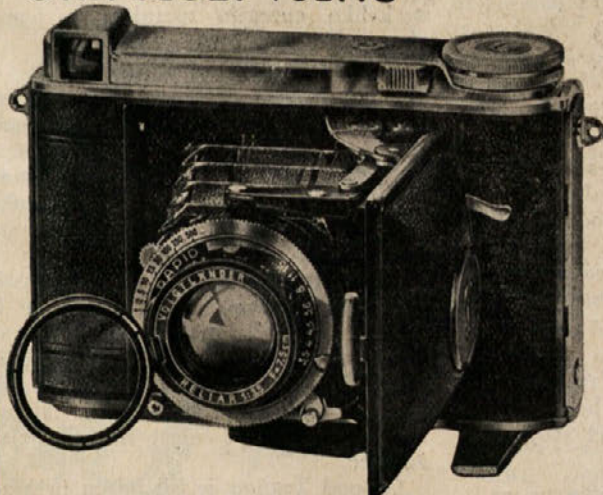
SLADNI SLADKOR

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23

ONA SLUŽI VSEMU

mala elegantna
kamera z velikim
formatom posnetka
in svetovnoznano
Voigtländer-jevo
optiko

Nosi se lahko
tudi v žepu

prekrasna **Voigtländer** »MALA BESSA«

s formatom 4,5x6 cm ali 6x6 cm.

zaim. (obr.), popotnik, čas. veznik; 20. dom. žival, kožna tvorba, šport; 21. vera (v srb.-hrv.), predlog, ne veliki; 22. pivo, znižujem (obr.); 23. prižnica (obr.), tona, del kaznilnice.

Enačba

(8 točk.)

$(a-b) + (c-d) + (e-f) + (g-h) + (i-j) = x$.

a = mesto v Istri, b = ptica, c = taksna znamka, d = zdravilo, e = zločinec, f = del glave nekaterih živali, g = albansko mesto, h = poškodba, i = ptič, ki pomaga loviti ptiče, j = hlapčevsko orodje, x = važno prometno sredstvo.

Skrivalnica

(12 točk.)

Pokret, ostanek, pripovedka, opisovanje, daljava, ricinus.

Vzemi iz vsake besede po dve, iz zadnje tri zaporedne črke in sestavi naslov Prešernove pesnitve.

Kaj pravi

NIVEA

vsaki ženski?

«Ni treba, da bi Vaša koža izgubila mladostno svežost. Dovolite mi, da Vam pomagam varovati Vašo kožo. Podarim Vam to, kar si tako srčno želite: mladosten, zdrav in svež videz. Moja notranja moč je EUCERIT, krepilo za kožo. To mi odpira dohod do kožnega staničja, katero ohranjam zdravo in gibčno. Zanesite se na mene! Nič naj Vas ne ovira, vsak dan z uspehom uporabljati mojo pomoč».

Zlogovnica (10 točk.)

Iz zlogov:

a, ca, ce, de, di, din, dle, en, es, ga, gon, ka, la, min, nost, nra, ro, sre, ta, to, tra, vi, vi

sestavi besede naslednjega pomena:

1. orodje; 2. znana dolina v Švici; 3. morala; 4. žen. ime; 5. del naše oprave; 6. del kruha; 7. snov, ki je za življenje potrebna; 8. zelišče, ki se rabi zlasti za začimbo kisa.

René Pujol:

DOBER Soproč

Gospod Trapon je imel svojo ženo rad zavoljo samega sebe. Vesel je bil, da je tako lepa blondinka, ki se ni nikoli mešala v politiko in je znala tako dobro pripravljati riž in navijati radijski aparat, po zakonu njegova.

Bilo mu je sicer petnajst let več ko njej, toda zdelo se mu je, da se ta razlika ne bo večno čutila. Bil je tako srečen, da je mislil, da se sploh ne stara. In tako je na križpotju štiridesetletnice mirno čakal, da bo žena dosegla njegovo starost.

Pravil ji je Mucika, ona pa njemu Pišček. Bil je nekoliko plešast, kar je dokazovalo njegovo inteligenco, in malo debelušast, kar je bil znak dostojanstvenosti. Vsaj prepričan je bil o tem v tistih trenutkih, ko se mož ogleduje v zrcalu in se primerja z Don

Vse prve in četrte črke od zgoraj navzdol povedo večno veljaven rek.

Zamenilnica (6 točk.)

osel, malinice, porod, lavor, vihar, sirar.

Pri vsaki besedi premenjaj črke, da dobiš nove besede. Njih začetnice ti povedo pomožno knjigo.

Juanom in drugimi gospodi slavne preteklosti.

Gospod Trapon se je vračal s potovanja. Nakupoval je vino. Dobra kupčija — zakaj kakor je prodajalec menil, da je ogoljufal kupca, tako je mislil kupec, da je okanil prodajalca. In tako sta bili obe stranki zadovoljni.

Gospod Trapon je opravil svojo kupčijo v enem dnevu namesto v treh, kakor je prvotno računal. Vrnil se je v Pariz s škaflo čokoladnih bonbonov in s sebično nado, da bo našel svojo Muciko in svoje copate.

Copate je res našel, Mucike pa ne.

«Najbrž je šla v kino», si je mislil.

Ko pa je ura bila dve, je začel ugibati, ali ni šla morda kam drugam. «Zakaj ji nisem rajši brzojavil?...»

Zvok lastnega glasu ga je spravil v zadrego, ker ni imel navade sam s seboj govoriti.

Bil je tako razočaran, da se niti ne srečnega ni čutil. Nekoliko je imel na sumu Leona Lasalla, ki je imenitno plesal lambeth-walk. Malo Gastona, ki je pel kakor Caruso, in nekoliko Ludvika Blanca, ki je pravkar napravil dobičkonosen konkurz. Kako morete zahtevati, da bi se slabotna ženska upirala zapeljivcem takega kova? Brani se s krhko energijo metulja in lepega dne se da ujeti.

Gospod Trapon je najprej mislil, da Muciko strašno peče vest, ker ga vara, ko je on vendar tako dober, tako plemenit.

Njegova druga misel je bila manj ugodna: da si Mucika ne dela takih očitkov...

«Moram se dati ločiti!...»

Neizmerna utrujenost se je polastila gospoda Trapona. Nič več mu ne bo kuhala tistega izbornega riža. V stanovanju se ne bo razlegal smeh. Ne bo več videl, kako se menjava barva njenih las po vsakokratni modi. Ničesar ne bo več, samo žalost in pokvarjeni želodec.

Gospod Trapon je bil miren in hladnokrven človek, eden izmed tistih, ki so spravili dražje reči v klet in dvignili v banki ves denar, kakor hitro so prišla v Evropo prva vznemirljiva poročila. Sodil je, da bi ne bilo pametno,

Varujte svoje zdravje s tem, da skrbite za

**redno
stolico.**

Jemljite dnevno po jedi 1 do 3 Leo-pilule, ki Vam pomagajo do lahkega in prijetnega odvajanja.

Oglas reg. pod Sp. br. 969 od 28. X. 1938

Leo-pilule

ako bi svojo srečo žrtvoval svoji jezi in svojo ljubezen svojemu samoljubju.

Začel je skrbljivo premišljevati:

«Ko bi bil Muciki sporočil, kdaj se bom vrnil, bi bila tukaj, nežna in zvesta... da, zvesta!... Zvestoba je vendar samo vprašanje zaupanja. Nič me ne sili, da bi svoji ženi odkril, da vem za njene stranske poti... Če bom tiho, bo jutrišnji dan prav tako lep kakor včerajšnji... Nisem bedak, sem pаметen človek. Govoriti je srebro, molčati pa zlato.»

Ko je rekel ta pogovor, se je odpeljal na drugi breg reke in se nastanil v starem hotelu. In ker se ni nikoli vozil ponoči, je moral drugi dan počakati do večera, da se bo uradno vrnil domov. In glej — Mucika je bila doma.

Ko jo je v pozdrav poljubljal, je gospod Trapon opazil, da ima na čelu navpično gubico, znamenje bližajoče se nevihte. Mucika je odločno odrinila škaflo bonbonov, katero ji je ponujal.

«Od kod prihajaš?» ga je vprašala ostro.

To vprašanje je gospodu Traponu zaprlo sapo. Tole je pa vendar predrznost!

«In ti?» je odgovoril čez nekaj sekund.

«Tu ne gre za mene, ampak za tebe!» se je odrezala Mucika. «Od kod prihajaš s svojim hinavskim nasmehom in s svojimi bonboni po znižani ceni?»

«Ampak... vendar iz Bordeauxa...»

«Ne, gospod», je rekla Mucika. «Iz Bordeauxa prihajam jaz, tebe pa tam ni bilo. Jaz tega že dolgo nisem verjela. Hrepenela sem po tem, da bi te presenetila... Ah, to je bilo lepo presenečenje!...»

V pravični jezi je udarila v smeh.

Gospod Trapon je začel razumeti, ampak stal je z odprtimi usti.

«Poslušaj, Mucika!» je dejal slednjič.

*Kvalitetna
optika*

Zajec

LJUBLJANA
PASAŽA
NEBOTIČNIKA

«Kako se imenuje tista ženska?... Vedeti hočem, kako ji je ime! To je Lili, kajne?... Sem si precej mislila!... In to je moja najboljša prijateljica!...»

«Prisegam ti, da to ni Lili...»

«Je pa Vera!... Njen mož bo to izvedel jutri; zato bom poskrbela!...»

«Ne delaj tega!»

Zaloputnjenje vrat je končalo prepir kakor pika stavek.

Gospod Trapon je ostal sam in je kar strmel. V sovražnem molku stanovanja je začel prežvekovati svojo strahopetnost kakor tavžentrožo.

Jan Wenig:

PLAKAT

Bil je lep dopoldan v oktobru. Sedel sem v majhni kavarni v Parizu in kadil dobro cigaro. Od kamelota, ki je hitel mimo, sem kupil novo, tretjo izdajo večernika in ga prebiral ter iskal, da bi našel kaj zanimivega.

«Gospod, ali bi ne zamenjali prostora z menoj?» me je zmotil pri branju glas.

Pogledal sem in videl pred seboj človeka, ne mladega, ne starega; njegov nelep obraz mu je bilo življenje na gosto popisalo. Šele zdaj sem opazil, da je moja mizica edina, ki se koplje v oktrobrskem soncu, medtem ko so bile druge v senci, v tem času že neprijetni.

«Zakaj?» sem vprašal nekoliko radovedno.

«Ah, da... sicer pa oprostite, nisem se vam predstavil... sem Anton Duchesne, hotel sem... pogledati tole...» In s tresočo se desnico je pokazal na plakat, ki je visel za mojo glavo na steni kavarne in na katerega je moral gledati s svojega prostora. To je bil plakat, kakršnih so bili polni vsi kolodvori, vogali, postaje podzemeljske železnice; tudi v vsakem listu ste jih našli. Bila je reklama za Jamaisov novi aperitiv, kateri se je priporočal Francozom, ki so menili, da je za vzbujanje dobrega teka potrebno kako dražilo. Mično dekle v prilagajoči se večerni obleki je iztegovalo roko s plakata k vam, v drugi pa je držalo steklenico z znano oranžno etiketo. In pod njo je bil napis:

N'oubliez Jamais. (Ne pozabite Jamaisa).

«Ali vas razburja tale krasotica?» sem vprašal in gledal na sliko.

«Da... to je bila moja žena,» je tiho rekel in trgal zavitek cigaret.

«Konjak!» je naročil natakarku v belem predpasniku, ki je prihitel.

Čakal sem, da si prižge cigareto. Na en požirek je izpil pol čaše medenorumenega konjaka.

«Risar sem v velikem podjetju za modele «Maison Dizan» na boulevardu Raspail, v tistem pozornost budočem belem poslopju; gotovo ste ga že opazili. Tam sem zaposlen že več ko deset let. Držim se, ker sem se trudil,

Glavobol lahko odstrani

VERAMON.

Veramon se nadalje uporablja pri zobobolu, po preveč zavžitem alkoholu, pri bolečinah ran in bolestni menstruaciji.

Zavitki z 2 tabletama in z 10 ter 20 tabletami se dobe v vseh lekarnah.

VERAMON

Oglas reg. pod S. Br. 31896 od 5. XI. 1938.

da bi se ne postaral. Medtem ko se risarji menjavajo po dveh sezonah, delam jaz neprestano. Ustvaril sem že več velikih modnih tipov. Dobra služba. Imam majhno stanovanje blizu Place de la République. Tam stanujem s svojim psom Pierrom. Pri svojem delu sem neprestano v stiku z lepimi ženskami. Niso me razburjale. Nasprotno sem lahko opazil, da sem jaz zdaj pa zdaj katero zanimal. Morebiti prav zaradi svoje nelepote, ki se je tako odbijala od te povodni lepote. Nobena me ni razburjala, dokler nisem poznal Luize. Bila je res takale... je pokazal s palcem čez ramo, ne da bi se bil ozrl. Potem je izpil konjak. «Da, celo še nekoliko lepša je bila. Temu se je pravilo inspiracija. Za njo sem ustvaril najčarobnejše modele, ki so izrazito povzdignili njeno nenavadno lepoto. Reklamne pisarne so se začele trgati za njo, slikali so jo štirje slikarji hkrati. Takrat sva si že povedala, da se imava rada. In ko sva šla s poročnega urada v devetem okraju, sem videl mnogo začudenih pogledov. «Da si je izbrala prav le-tega!» sem bral v njih.

LASJE KAKOR SVILA

ako jih umivate in negujete s Savexom. Zahtevajte brezplačno brošuro ali za Din 7.— v znamkah 1 originalno stekleničko za 3 kratno umivanje. L'Oreal 27, Zagreb 1, pošt. pret. 3.

Mamica

se smeje!

Če se mamica smeje, potem kaže dve vrsti bleščeče belih zob. Naša mamica pa odločno odklanja za nego zob vsa ostra in jedka sredstva. Mamica uporablja samo peneči PEBECO, ki se obilno peni in je brez mila. Zakaj samo peneči PEBECO vsebuje PEBECIN. Peneči PEBECO je zelo poceni, ker so potrebne le majhne količine.

PZ //

Tudi sam sem se čutil v zadregi pred to dovršeno lepoto.

Ampak najhujše je bilo, ko je prišel Jamais. Videl je Luizo nekoč pri konjskih dirkah. Bil je navdušen — ne človeško, temveč trgovsko. Ponudil je blazno vsoto, ako bo Luiza propagirala s svojo lepoto tole njegovo brozgo. Prišel je strašno reklamo, od majhnih plakatov do velikanskih plaht, ki so jih ponoči razsvetljevali reflektorji na najprometnejših pariških ulicah. Povsod je bila Luiza. Prilagali so jo cigaretam in časopisom, zavitkom z milom in žvečilnemu gumiju. Rad sem igral sam gospodinjo; šel sem kupit kotlete, in ko sem doma odvijal zavitek, je zrl name zmečkani Luizin obraz, ves krvav. To je bilo strašno. Kakor je prej Luiza vzbujala zanimanje samo s svojo lepoto, tako so se zdaj ljudje, kamor koli sva prišla, suvali s komolci: «Lej, to

je tista iz Jamaisa!» Rajši nisem hodil več ven. Bilo je nekoč takole dopoldne v juniju.» Moj novi znanec je poklical natakarka ter si naročil še en konjak; kar zljil ga je vase in nadaljeval: «Sedel sem v svoji delavnici v Maison Dizan. Zazvenel je telefon. Dvignem slušalo. Glas mi je bil čisto neznan. »Gospod Duchesne?» Potrdil sem. »Prosim, nikar se ne ustrašite! Vaši soprogi se je primerila avtomobilska nesreča. Odpeljali smo jo v sanatorij doktorja Perraulta.» Planil sem na ulico kakor blazen; zunaj sem pomignil taksiju. Perraultov sanatorij je bil v tihi stranski ulici. Odvedli so me k Luizi. Nisem je spoznal, vsa je bila obvezana, samo obraz je bil videti v okviru belega gaza. Bila je kakor redovnica. Ta obraz, gospod! Pozabil sem, da trpi, da je postala žrtev nesreče. Gledal sem jo in nisem mogel odtrgati pogleda od nje. Bolest jo je iznenada

čisto izpremenila. Zdajci je bil to vse drug obraz nove, globlje lepote, ki mi je stisnila srce in orosila oči. Nič ni izpregovorila. Do večera je bila mrtva. In njen obraz se ni nikoli več vrnil v tisto milijonkrat ponovljeno lepoto. Takole je nisem hotel dati fotografirati. Nosim jo torej zdaj samo v glavi in v srcu. In morda prav zato ne morem trpeti teh tisočernih plakatov, ki neprestano, še pol leta po njeni smrti ponavljajo njeno prvo lepoto, ki sem jo prav za prav sovražil.»

In gospod Duchesne mi je stisnil roko, kakor da se mi hoče zahvaliti, ker sem poslušal njegovo izpoved. Položil je na mizo pet frankov in odšel s težkimi koraki. Gledal sem tako dolgo za njim, dokler ni izginil po stopnicah podzemeljske železnice. Šele potem sem se iznova zagledal v plakat. In tudi meni ni več ugajala ta smehljajoča se žena.

PRIJATELJ

ŠTEV. 12

DECEMBER 1939

LETO XIII

† IVAN VUK

Ob zaključku lista smo dobili sporočilo, da je umrl pisatelj Ivan Vuk, ki je bil vseh trinajst let naš sodelavec. O njegovem delu prinesemo poročilo prihodnji mesec.

Ivan Vuk:

Očka, pripoveduj mi pravljico

Na oknu revne sobice je risala zima ledene rože. Zunaj je ležal droban sneg. Morda je hotela s svojimi zimskimi rožami razvedriti prebivalce v sobici, jih pozdraviti in jim voščiti prijetnejši večer, kakor je bil dan.

Zatohel hlad je bil v sobici, zakaj kuriva ni bilo. In tisto malo, kar je zgorelo, je samo za spoznanje ogrelo mrzli zrak v sobici. Dve svečki sta goreli na mizi. Elektrike sobica ni imela. Električna stane denar, zakaj njena luč je gosposka. To ni za težaka. Danes je delal; tam na cesti je razgrinjal gramoz. Čisto nekaj malega so mu plačali za delo šestih ur. Včeraj in predvčerajšnjim ni nič zaslužil. Tisti namreč, ki dajejo delo, mu dela niso dali. Sinko je moral biti lačen.

Nocoj je sveti večer. Simbol dobrote. Dve svečki gorita namesto običajne ene, da bo somrak v sobici prijaznejši, da bo sinku topleje. Samo enkrat v letu je sveti večer. Sveči sta tiho brleli. Prazna skleda stoji na mizi. Ne, ni prazna, krompirjevi olupki so v nji, sila tanki, kakor cigaretni papir. S treh krompirjev so ti olupki; dva je snedel sinček, enega očka, težak.

Sinček se je stisnil k očetu.

Plamenčka na svečkah sta se zdela, kakor da prihajata od nekod, kjer je toplo in prijetno.

Sinček je dvignil glavo k očetu. Pogledal ga je in tiho zaprosil:

«Očka, pripoveduj mi pravljico!»

Očka, težak, se je nasmehnil. Pobožal je sinčka po laseh, z očetovsko nežnostjo mu je pogladil lase s čela in rekel:

«Dobro, Tonček! — Pripovedoval ti bom.»

Nehote je stisnil sinčka še tesneje k sebi, kakor da ga hoče ogreti, ter začel pripovedovati:

— Bila je nekoč velika, mogočna dežela. Od vzhoda do zahoda jo je obsevalo sonce. Njene reke so tekle v morja na severu, tekle v morja na jugu. Ljudje sami pa so bili kakor otroci. Kdo je več, kdo je manj, niso poznali in nihče izmed tisočih in tisočih, ki so prebivali v tej deželi, ni imel več kakor drugi. Vsi so se čutili in imeli za enake.

Kraljeval je v tisti deželi moder kralj MI. Moder je bil, dober in človekoljuben. Pisal je svojemu ljudstvu postave, da mora vsak spoštovati in ceniti svojega sočloveka kakor

samega sebe. «Zakaj», je stalo pisano v tistih postavah, «če žališ ali podcenjuješ kogarkoli, žališ in podcenjuješ sebe samega. In kdo je, ki bi hotel žaliti in podcenjevati sebe samega? ...»

Še drugo postavo je napisal kralj MI, ki je prvi enaka:

«Vse, kar zemlja rodi, na vrtu ali v vinogradu, v gozdu ali na njivi in travniku, vse to je last vseh in vsakega poedinca. In vse, kar dajejo rudniki in reke in morja, vse je vseh in vsakega. Zakaj vsak je skrbel, da je zemlja rodila, da so rudniki dajali in reke in morja. In vse, kar je ustvaril in ustvarja človeški duh, je last vseh in vsakega. Zakaj vsakdo je ustvarjal po svoji moči in s sodelovanjem vseh. In v ljudstvu je bila brezskrbna zadovoljnost in blaginja. Zakaj besed: «To je moje» — niso poznali.

Zgodilo pa se je, da je kralj MI umrl. Star je že bil, ves siv. Ljudstvo si je od žalosti trgalo oblačila, si potresalo glavo s pepelom in žalovalo.

Ko pa je pretekel čas žalovanja — zakaj nič ne more trajati večno — je reklo ljudstvo:

«Ostali smo brez kralja. Ko bi kralj MI, ki je umrl, imel sinove, bi nam bilo lahko. Zakaj izvolili bi si izmed njih naslednika. Kaj nam je storiti? — Kdo boji kralj?»

Vprašanje je veljalo vsem in vsakemu. In ko so tako spraševali drug drugega, je spregovoril eden izmed mnogih, visok in drznih oči:

«Iz svoje srede, izmed nas samih izvolimo kralja!»

Ko je ljudstvo čulo te besede, se je čutilo počašчено. Zakaj v ljudeh je skrit občutek lastnega jaza. Vsak si je tiho mislil: «Morda izvolijo mene?!» In zato so vsi pritrdili in rekli:

«Tako boji! — Iz svoje srede, izmed nas samih izvolimo kralja, da bo vladal.»

Tisti pa, ki je prvi izrekel te besede, je pogledal po vseh in rekel:

«Mene izvolite, ki sem to misel izrekel!»

Videl je, kako je beseda «mene» neprijetno zadela ljudstvo. Zakaj, kakor sem rekel, v vsakem je skrit občutek lastnega jaza. Tedaj se je nenadoma zaslišalo iz ljudstva vprašanje:

«Kako ti je ime?»

Glas vprašajočega je bil mrzel, suh, da so se vsi ozrli, da bi videli, kdo govori.

Tisti pa, majhen in čokat, ki je to izgovoril, je gledal nepremično v onega iz ljudstva, ki je rekel: «Mene izvolite», in se za poglede ljudi ni zmenil. Ljudstvo, videč majhnega, čokatega človeka, se je začudilo. Kako je mogel tisti, tako neznameniti človek vprašati onega prvega za ime? Zakaj ni vprašal kdo drug?! Kako je mogel priti sem, ko je vsem nepoznan?

Toda tisti prvi ni umaknil oči pred ledenim pogledom čokatega in je tudi vprašal:

«Kdo si ti, ki sprašuješ?»

Tisti čokati je odgovoril trdo in mrzlo:

«Mamon mi pravijo!»

Tedaj je oni vsoki stresel z glavo, zakaj razumel je glas govorečega. In je rekel:

«Pozdravljen, Mamon! — JAZ je moje ime.»

Mamon pa je odgovoril zopet hladno, toda že s poudarkom:

«JAZ — ti je ime?!... Torej pozdravljen, kralj!»

In glej, pri teh besedah Mamonovih je množico objelo nekaj nevidnega in nerazumljivega, da ljudje niso mogli nič misliti, temveč so samo ponavljali za Mamonom:

«Pozdravljen, kralj!»

Tako, sinko, je bil ustoličen novi kralj, JAZ po imenu. Volja ljudstva ni bila dokumentirana, le zvok odločno, samozavestno izrečene besede Mamonove se je včlovečil. Tisti z imenom JAZ je bil kralj proti resnični volji ljudstva, a vendar z njegovim soglasjem. Dogaja se namreč v življenju vsak dan, da se soglasje podjarmi volji.

Mamon pa je postal kraljev svetovalec.

In začela se je nova doba.

Tisto prejšnje, da je vse last vseh in vsakega poedinca, je nadomestila nova postava: To je moje in samo moje! Kraljev svetovalec, z imenom Mamon, je znal pojem tega gesla ljudstvu tako rožnato naslikati, da je vsak hitel, da bi si osvojil čim več zemeljskih dobrin, čim več prostora v deželi, da bi se tako sam proglasil za kralja. Velika, mogočna dežela, ki jo je obsevalo sonce od vzhoda do zahoda, se je drobila v majhne deželice, in povsod se je lastnik podpisoval s kraljevim imenom. Tako so nastajali iz tisočertisočeri, ki jih je štela dežela pod imenom MI, štiridesetštirideseteri majhni JAZI. In glej, čeprav velika dežela, ki jo je obsevalo sonce od vzhoda do zahoda in v kateri je živelo brezskrbno tisoč in tisoč ljudi, je bila tako razkosana, da ni mogla zadostiti vsem, ki so hoteli tudi svoj del. Mnogi izmed njih niso dobili več najmanjšega koščka, ker že ničesar več ni bilo, ko so prišli na vrsto. Ostali so brez vsega in brez imena.

Zgodilo pa se je, da so vsi, ki so nosili ime JAZ, spregovorili brezimenim grešno besedo:

«Žal nam je vas vseh, ki ste brez imena. Ali kaj hočemo! Pomagali vam bomo, če hočete. Glejte, dela imamo dovolj. Pridite in delajte! Nagradili vas bomo s kruhom.»

In tako, sinček, se je zgodilo, da moramo mi vsi, ki smo brez imena, ker nimamo svojine, ustvarjati dobrine za maloštevilne JAZE, da lahko posedamo v hladnih sobicah, pri dveh svečkah in treh krompirjih.»

Sinček je stisnil glavico ljubeče k očetu in vprašal zaupljivo, otroško:

«In bo vedno tako, očka?»

Očka, težak, je pobožal sinčka. Iz oči mu je sijal topel žar očetovske ljubezni. Glas njegov pa je bil, dasi rahel in tih, podoben zvonečemu rogu:

P. Strmšek:

ZGODBA

Ondan me je ustavila znanka. Solze so ji silile v oči. Nisem si je upala niti vprašati, zakaj je žalostna, ker se mi je zdelo, da bi se ji kar na ulici ulile solze... Spremila sem jo rajši proti njenemu domu. Pa nisva prehodili niti pol poti, ko mi je z obupnimi kretnjami v raztrganih besedah povedala, da so ji prijateljice ljubeznivo povedale, da jo njen mož vara... vara po dvajsetletnem zakonu, ko mu je hči že kar za možiteva. Obupno je tožila, pa ji nisem

vedela tolažbe, saj bi ne bila verjela, ko bi jo bila hotela tolažiti z novo lažjo.

Prišli sva na njen dom, kjer ni bilo niti hčere niti moža doma... Sprva se je nesrečnica metala po divanu, zvijala roke in grozno vpilá... Pa se je zopet zavedla in je mirno sedela... Tedaj pa sem ji povedala resnično zgodbo, kakor sem jo zvedela od obeh, od njega in od nje...

Živela sta star mož in stara žena v srečnem zakonu, a v vedni skrbi za sina,

«Nič ni trajno na svetu, Tonček! Kakor je umrl osiveli kralj MI, tako bo osivel tudi kralj JAZ in vsi drugi JAZI. Zakaj nič ni večnega na svetu, vse umira. Naša dolžnost pa je, da pomagamo, da to, kar se je preživelo, ne ovira predolgo bodočnosti. In ko se to zgodi, umre tudi svetovalec vseh JAZOV, čokati, potuhnjeni Mamon. Pokopali jih bodo tisočertisočeri, ki jih bodo preživeli, kakor se spodobi. In tedaj, sinček moj, bo zapisana nova postava, kjer bo zopet vse vseh in vsakega poedinca. Kralj MI bo zopet zakraljeval.

*

Tiho sta plapolala plamenčka na mizi in preganjala mrak. Sinko in očka pa sta mislila na pravljico, v kateri bo zakraljeval kralj MI. In obema je bilo lahko v srcu in v prsih, čeprav je bilo v sobici mrzlo. Čudovito svečano jima je bilo in čudovita samozavest ju je objemala.

ki je moral daleč v službo. Tako silno prazen je postal njun dom, kakor da bi bila vanj pogledala že smrt... In ta-krat je pričela ona: «Kajne, moj dragi, da mi nisi bil vedno zvest? Zdaj mi lahko poveš, ne bom niti žalostna. Še blagrovala te bom, če imaš kje kako skrivnost, ki bi jo nama lahko pripeljal v hišo, da bi bila naša, čisto naša in bi oživljala zapuščeni dom...» Njemu pa je bilo neprijetno, kar nerodno... Rad bi ji bil ustregel, svoji zvesti, dobri ženi, pa ni imel skrivnosti, ki bi bila mogla oživljati njun dom na stara leta...

Božična pravljica

Sreča

Zadeva, v kateri je zagovarjal odvetnik Havel, ni bila velika pravda, kakršne so mu prinesle ime. Žrtev in storilec sta bila vsakdanja človeka in ne ona ne on nista vzbujala posebnega pómilovanja in tudi ne posebne mržnje. Dejanje se je zdelo tako prozorno, da so mu novinarji posvetili komaj nekaj vrstic med vremenskimi poročili in filatelističnimi vestmi.

Preiskovalni sodnik je bil prepričan, da delajo ljudje zločine iz igralske strasti. «To je kakor v igralnici», je rekel; «lahko priigraš ali pa izgubiš. Ampak nazadnje vsi vse igrarajo, ker zmerom mislijo na to, kako bi razbili banko.» Samo da je bilo to pot nekoliko drugače.

«Mislite si starega človeka,» je pojasnjeval svoj vtisk, «ki ni nikoli v življenju igral in pride nenadno v igralnico. Ne spozna se; vsi se mu prizanesljivo smehljajo. In zdajci pride starcu na um, da bi stavil vse svoje imetje na edino številko. Ako bo ta številka izšla, bi dobil neznatno vsoto, če pa ne, se lahko ustrelji. Seveda — številka ni izšla.»

Vse se je razvilo čisto preprosto. Sosedje starinarja so slišali nekega dne sumljiv hrup in, ko so stopili v prodajalno, so videli, da leži starinar mrtev med svojimi stari-nami. Tudi predmet, s katerim je bil usmrčen, je spominjal na njegov poklic: pištola, ki je slučajno ležala na mizi, je bila preveč stara, da bi se dalo z njo streljati, pač pa je bila dovolj težka za ubijanje. Zločinec je očitno izgubil glavo, in so ga zalotili, preden je mogel kaj odnesti. Ta zločinec je bil star gospod, podoben notarju ali lekarnarju v pokoju. Priče so o njem izpovedale, da je svoje dni hodil vsak dan po parku, kjer je krmil ptiče in se smejal otroškim igram.

«Razumem, da policija nima dosti spoštovanja do ljudi, ki se dajo zalotiti pri samem dejanju,» je odgovoril Havel, «ampak mene ne zanima dejanje, temveč razlogi za to dejanje.»

«Razlogi? Ko bi se vi še bolj trudili, ne boste našli nič, kar bi se zdelo, da je razlog. Storilec je bil star samec. Njegova gospodinja je bila prepričana, da bo po njem podedovala hranilniško knjižico in vrednostne papirje. Dalo bi vam veliko dela, če bi hoteli govoriti o zločinu zaradi bede. Ali pa bi dali prednost zbirateljski strasti? Stari gospod na srečo ni nikoli zbiral. Prinesel je sicer starinarju novce brez cene, ampak samo zato, ker je potreboval neko pretvezo. Sicer pa je bilo dognano, da je isto zbirko ponujal že prej v drugih trgovinah. Vselej je odšel, češ da so mu dajali premalo, v resnici pa mu je bila na poti navzočnost drugih oseb. Razumete: pripravljal se je. In to vpliva na poroto zelo slabo. Če ne dobi svojih dvajset let,» je rekel mož javne varnosti, «ste res veleum.»

V resnici pa mu niti na misel ni prišlo, da bi imel Havla za veleuma. Ni verjel, da bi bili veleumi posebno marljivi, in predstava velikega advokata je bila zanj nezdružljiva s predstavo človeka, ki pri svojih pet in šestdesetih letih dela od pete ure zjutraj.

Kako je obdolženec pozdravil svojega zagovornika, je bilo kaj malo nadobudno. Starec ni bil več videti kakor dobrodušen upokojenec in je govoril razdraženo kakor jetniki, ki so jih utrudila neskončna zasliševanja. Pravil je, da ne potrebuje odvetnikov, ker je kriv in ker mu je vseeno, kakšna kazen ga doleti. Meni, da ne bo obsojen na smrt, čeprav bi to rajši videl. Čaka ga dolgoletna ječa in mu ni do tega, ali bo to deset ali dvajset let. Star je in bolan in, če bi dobil že samo dve leti, bi ne prišel več na svobodo. Komaj je Havel vstopil, je zagledal na njegovih ustih besedo «zakaj», tisto neblago besedo, ki jo je že tolikokrat slišal. Še na um mu ne pride, da bi govoril o tem, da se mu je hipoma zmešalo, ali o samoobrambi. Naj so bili njegovi razlogi taki ali taki, zdaj je vse končano. Nikomur se ne bo spovedoval.

Odvetniki radi navezujejo na izjave. In Havel je omenil pri svojem klientu njegovo starost in bolezen. Porotniki imajo svoje slabosti in, če stopi prednje star in bolan človek, bodo hvaležni za vsak razlog, ki bi upravičil oprostilno razsodbo. On sam je preživel večino svojega življenja v sodnih dvorinah in ne verjame, da bi bilo mogoče izvršiti umor brez razloga. Zavedati se je treba razlike med umorom in ubojem.

Te dobro mišljene besede so dale starcu pobudo. Vsakdo vas sprašuje po vaših razlogih, čeprav bi bil sam hudo užaljen, ko bi se vloge zamenjale. Kakšni so na primer razlogi, ki so privedli Havla na današnji lepi dan v tako mrakoten prostor? Na prvi pogled je jasno, da je zelo bogat in da je dosegel starost, ko zasluži počitek. Zakaj ni že opustil svoje prakse in ne lovi nekje rib? Bilo bi čisto razumljivo, ako bi se od časa do časa lotil kake velike pravde; ampak kaj si obeta od človeka, ki mu ne more nič plačati?

Prepričan, da je slednjič zadel na pravo struno, si je mnogo obetal od odgovora. Gotovo bi mu ne bilo prijetno, če bi se moral komurkoli spovedati, toda ne videl bi v tem nič posebnega, ako bi o sebi nekaj izdal človeku iste starosti. Oba sta zrasla v istem času, v času, ki je že davno minil in katerega danes malokdo razume. In to ju nekoliko zbližuje. Da bi to dokazal, je pripovedoval o sebi nekatere podrobnosti. Rekel je, da se zaveda svoje starosti in mu težave starosti niso prizanesene. Če doslej še ni opustil svoje prakse, je storil to zavoljo svoje žene. Njegova žena je precej mlajša in živi z njo prav srečno že petnajst let. Ni dvoma, da ga bo preživela, in rad bi ji zapustil kar največ. In razen tega se mu zdi, da bi se ne čutila srečno, ko bi njen mož spadal med staro šaro. In ker je zgovornost nalezljiva, je govoril potem o svoji ljubezni do živali in starih tiskov.

Havel je bil znan po svoji potrpežljivosti. In starec je slednjič izpregovoril.

«Veste, kaj je sreča?» je začel brez prehoda. «Mislimo, da nekaj imamo, čeprav to ni res. In to je sreča. Pred več leti sem podedoval zbirko starih novcev in sem bil prepričan, da imajo velikansko vrednost. Zakaj sem si to mislil, to je danes vseeno. Nikomur nisem te zbirke pokazal. Zaklenil sem jo na podstrežje in je še sam nisem hodil pogosto gledat. Če bi zbolel, bi prodal samo en novce in bi poklical najslavnejše doktorje. Ako se človek zaveda svojega bogastva, mu ni treba nič govoriti, vsi to na njem poznajo. Živel sem skoraj kakor puščavnik, pa so mi vsi izkazovali veliko čast. Hodil sem vsak dopoldan na sprehod, in sosedje so snemali klobuke. Denar ima, so si mislili, kadar sem šel mimo.»

Kdor je pogledal njegov žolti obraz, si je mogel težko misliti, kako se sprehaja nekod zunaj, kjer cvete drevje in plovejo oblaki.

«Človek ne more dolgo živeti v zadovoljstvu, da bi se v njem ne oglasil glas izkušnjaveca. Domislil sem se, da ne poznam prave cene svoje zbirke. Nisem je hotel prodati. Bog obvari! Mislil sem, da bo moja sreča še popolnejša, ko bom slišal kako velikansko številko. Skoraj pol leta sem premišljeval in nazadnje sem stopil v trgovino — saj veste, v katero. To, kar sem bil slišal, me je osupilo. Starinar si zbirke ni niti pošteno ogledal in je povedal neznatno ceno. Češ da so novci nekaj čisto navadnega in nekateri so celo slabe ponaredbe. Brez besede sem se opotkel iz trgovine. Bilo mi je grozno. Pomislite... ampak ne, vi si tega sploh ne morete misliti.

Več noči nisem spal. Slednjič sem sam sebi dopovedal, da se je trgovec zmotil ali da je lagal. Šel sem v druge trgovine, toda povsod je bil uspeh isti. To je bilo konec vsega. Čim bolj sem o tem premišljal, tem bolj sem sovražil starinarja, na katerega sem se najprej obrnil. Pa sem si mislil, da bi mi mogel edino on vrniti mir in zadovoljstvo. Spet sem šel k njemu in mu skušal dokazati, da se je zmotil. Rekel se mu, da nočem zbirke prodati. Hotel sem samo slišati, da je to edinstvena zbirka, ki je ni mogoče z denarjem plačati. Ta človek pa se mi je smejal, in to ga je veljalo življenje.»

Studenec v snegu

«Mislite, da si je zaslužil takšno plačilo za to, ker vam je odprl oči?» je vprašal Havel, hoteč slišati odgovor, katerega bi dal obdolženec predsedniku sodišča. «Vaša sreča je bila osnovana na zmoti, in lahko bi mu bili vi hvaležni, da je vašo zmoto odkril.»

Starec ni bil niti malo teh misli.

«Vsaka sreča je osnovana na zmoti, in nikomur ni do tega, da bi mu kdo odpiral oči. Svet je zelo slabo urejen. Če hoče biti človek srečen, ne sme preveč dobro videti. Ali ste kdaj premišljali o tem, kdo je najbolj srečen? Otroci in stari ljudje. Mislite, da je to slučaj? Sicer pa — čemu vam to razlagam...»

Starec se je spet poglobil v svojo otopelost, toda Havelu ni bilo treba, da bi še kaj slišal. Starec najprej ni hotel odgovarjati in, ko je pridobil čas, si je izmislil verjetno pojasnitev. Na to si je svoj pripetljaj ponavljal tako dolgo, da ga je skoraj sam verjel. Takih primerov je dosti. Drugače pa je njegova razlaga precej izredna: sreča in škatla starih novcev! Ampak porotniki so slišali že druge reči.

Stari odvetnik se je tokrat peljal s svojim avtom s tako brzino domov, kakor lahkomišeln mladenič. Njegova žena je včeraj odpotovala v kopališče. Sklenil je, da bo delal vse do večera. Nenadno se ga je polastil optimizem. Izbral si je brezupno zadevo, pa bo imel uspeh, stoodstoten uspeh. Če ne bo dobil svojih dvajset let, ste res veleum... Sicer pa nam niti ni treba uporabljati tako krepkih besed, ampak lepo delo bo to vendarle. Ni dvoma: svet je lahko zelo lep, tudi če je človeku pet in šestdeset let.

Kakor vselej v takih trenutkih, so vstale pred njegovimi očmi slike nepozabnih dni, ki jih je nekoč preživel. Spomnil se je, kako je pred leti uvažal svojo ženo v družbo, kako je bila mladostna v svoji beli obleki in kako so ga vsi zavidali. Zdelo se mu je, da sedita skupaj na morskem bregu in opazujeta ladjo, ki se v somraku oddaljuje na svoji poti

v daljne dežele. In spet je videl čarobne oblake rumene barve, kakršne je nekoč opazil nad gorami po sončnem zatonu.

Kmalu je sedel že pri svoji mizi in pregledoval pošto. Odvetniki dobivajo veliko dopisov in jih ne berejo navadno preveč natanko. To pot pa je prišlo pismo, ki ga ni bilo mogoče prezreti.

«Velecenjeni gospod,» je pisala anonimna ženska roka, «ne pozna se in ne mislim, da bi nama bilo srečanje prijetno. Toda vzlic temu ste mi simpatični iz razlogov, ki vam bodo morebiti kmalu jasnejši. In rada bi vam storila majhno uslugo. Domnevam, da vas bo zanimalo priloženo pismo. Našla sem ga na mizi moža, ki je po čudni pomoti postal moj soprog.»

Tudi drugo pismo, namenjeno nekemu Johnu, je napisala ženska roka. Ampak ta roka je bila na nesrečo preveč znana.

«Ako je resnica, da imajo slabi ljudje srečo, sva menda najslabša človeka na svetu. Stari gospod je včeraj sklenil, da se ne odpelje z menoj — ima kopico dela kakor zmerom. Sicer pa ti prepovedujem, da bi se mu smejal. Kakor več, dela izključno za mene in hoče s tem tudi pokazati, da ni še za staro šaro. Toda preidimo k resnim rečem: stanovala bom v Balmoralu, ampak ne želim, razumeš, ne želim, da bi se tudi ti prav tam nastanil. Ni izključeno, da se v nedeljo pripelje za menoj, in ne smeva precenjevati njegove slepote. Ne, nikar ne bodi nejevoljen in čemeran, to bi se ti prav nič ne podalo! Imam že dolgoletno izkušnost in vem, kako je treba z njim ravnati. Ali lahko upam, da te bom videla pojutrnjem zvečer v Esplanadi?»

Zvečerilo se je že, Havel pa je še zmerom držal pismo v roki. Vse, kar se je zdelo tako trdno, se je sesulo v trenutku, ki bi komaj zadostoval, da si prižgeš cigaro. Da, kaj je prav za prav sreča — je pomislil. In misleč na svojega poslednjega klienta, je spoznal, da je starec govoril resnico.

ČLOVER + VOJNA = PES

Prev. St. Atanasov.

Gjončo Belev spada v ono predvojno generacijo, ko je bilo življenje na videz ustaljeno in so ljudje brez skrbi pričakovali jutrišnjega dne. Toda vojna je te iluzije porušila; pisatelj, dekadent in simbolist, ki je ljubil psihološke teme in individualizem, član predvojnih literarnih bohemov, je postal trezen realist. Poosem drugače je začel gledati na stvarnost, prenasičeno z moralnimi, socialnimi in političnimi krči, ki jih hoče zaobjeti s svojim realističnim peresom.

Izdal je povesti: »Tajno stradanje« in »Film in kameno oglje«, »Zapora poka« in »Življenje teče«, trilogijo, v kateri skuša prikazati življenje po osvobojenju pa do danes. Doslej je izdal dva dela te trilogije: »Izpod jarma« in »Vrzeli«.

Hodim po tihi ulici in razmišljam, ali je za meščana boljše prijetno jesensko sonce siromašnega leta ali zima. Mislim, mislim in hipoma odločim: »Prijetnejše je jesensko sonce, če bi le ne bilo tega nesrečnega legarja!»

Pri misli na legar, ki razsaja v prestolnici, se mi naježijo lasje in od strahu zamežim. In ko znova odprem oči, vidim, da se je pred veliko zadrugarsko palačo ustavil mlekarški voziček. Ob tem pogledu me je obšlo idilično razpoloženje. Na vozičku čita kmet časopis in zraven njega kinka in dremlje njegova zvesta ženica. Črno kljuse enakomerno grebe s prednjimi nogami, tepta vajete in preganja s košatim repom sitne muhe.

«Hej, stric, konj ti bo odtrgal vajete!» mu zakličem.

Na moj klic se zbudi kmetica.

Ozre se in skoči z vozička, da bi pobrala vajete. Kmet se za vse to ne meni, kakor da bi hotel vse, kar je v časopisu, »požreti«.

«Vrag vzemi njegov časopis in njegovo glavo! Kakor da bi ga časopis preživiljal! Na vasi je prav tako. Živina muka po vodi, pa ga ni človeka, ki bi se zanjo pobrigal», mrmra kmetica.

«No, stric, kaj pa je zanimivega v časopisu?»

«Eh, ves svet se bo zmešal in stepel», mi nekako tehtno odgovori kmet.

«In mi?»

«Tudi mi, tudi mi se bomo topli. Ampak slaba prede. Ravno zdaj nismo za boj, toda trenutek je pač takšen, da moramo tudi mi misliti na bodočo vojno. Toliko vprašanj je, ki jih moramo rešiti.»

«Ti, gospod, se lahko tepeš, ki še nisi bil na vojni, toda vprašaj gazdo Vuka, kako je trpel.»

«Tudi jaz sem bil v vojni», se pohvalim.

«Na kateri fronti si bil?»

«V Velesu: pri Rdečem križu.»

«Beži, beži, bil si na mehke in na toplem», me zasmehljivo pogleda kmet Vuk.

«Kako na mehke? Tudi tam smo imeli letala.»

«Morda je res priletelo v bolnico, ampak letalo iz bele rute.»

Kmet Vuk je mislil usmiljenke.

«Ne iz bele rute, marveč prava francoska letala, in tudi bombe so metala.»

«Res, gospod?»

«Tudi jaz sem nekoč zašel na postajo Veles. Šel sem na dopust. Na postaji čakam, no, kako se mu že pravi? Zdaj sem se spomnil, »cug«, razlaga resno gazda Vuk o »šnelcugu«.

«No, in?»

«Komaj se ulovim za vrata enega izmed vagonov, ko cug potegne. In neki Tajčar pograbi mojo vrečo, mene pa hoče

vreči raz voz. On vleče, jaz z eno roko trdno držim vrečo, toda sile me zapuste, in spustim držaj vrat.»

«In kaj se je zgodilo?» radovedno povprašam.

«Padem v stran in se trikrat prekobalim. Izpustim vrečo, in vse pločevinaste škatlice od rib in kompota, ki sem jih zbral med smetmi pri Tajčarjih, se raztresejo in zažvenketajo. Nemec preklinja, jaz preklinjam, toda kletve se naju ne primejo, ker drug drugega ne razumeva. Potem pa škatle spet zberem.»

«Pusti škatlice in povej, kaj je bilo z letali?»

«Počaj, počaj, ti bom že tudi o njih povedal. Komaj dvignem vrečo, ko v zraku nekaj zabrni z—z—znn. In že udari signal.»

«Potem?»

«Potem se Tajčarji in naši razkrope kakor piščanci. Vsi popadajo na tla.»

«Kaj pa si ti napravil, gazda Vuk?»

«Začnem bežati in pritečem do brega Vardarja, toda nesrečni z—znn, z—znn še vedno poje. Pogledam proti nebu. In kaj vidim? Nebo je črno od letal. In niti ne pokajo, gospod. Komaj pa se dobro naslonim na vrbo, zagledam ne daleč v stran psa, kako je počenil in grize velik kos salame. Najbrž jo je ukradel Tajčarjem.»

«Pusti psa in salamo!» prekinem nervozno Vuka.

«Čaj, čaj, tudi to je važno, gospod, kajti po črevesju mi je krulilo od gladu. Pomislim na to in ono pa sklenem: naj se zgodi kar koli, salama bo moja. Skočim k psu in pričneva vleči. Jaz naprej, on nazaj, jaz nazaj, on naprej; pa mu jo le iztrgam. Pes zacvili in zbeži. Takrat pa nekaj završi bum, bum, buum!»

«In ti?»

«Jaz? — Nisem ne živ ne mrtev. Voda zapljuska in me poškropi. Nekaj me udari v križ. Gledam — še imam v rokal salamo, torej sem še živ. Letala so izginila, in jaz sem prilezel na plan. In komaj dvignem vrečo, zaslišim ob reki vik in krik. Pogledam. Kaj vidim? Ob bregu leži som. Ne maram lagati, imel je več kakor 100 ok (oka = turška mera, približno 1280 gramov). In že je bil neki Tajčar v vodi. Zamahnil je z ostrim železnim drogom in ga zabil somu v glavo.»

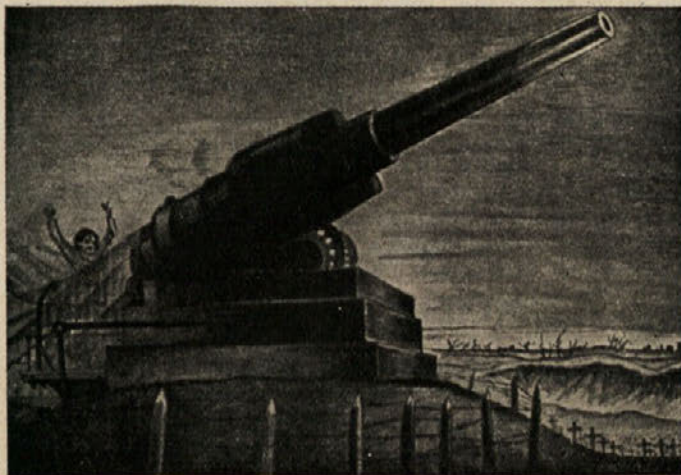
«No, in kaj se je zgodilo?»

«Zgodilo se je, kar se je zgodilo. Som se otepa, a se ne more iztrgati onim Tajčarjem, ki so pribredli do njega in ga s pasovi in rokami izvlekli na suho.»

«Si dobil kak prigrizek?»

«Bolgarom niso dali ničesar. Tajčarji so rekli, da so ga ulovili v svoji zoni.»

Poslovil sem se od gazde Vuka, ki je izčrpal vprašanje o ovčjem boju (vsesplošni vojni) in se znova zatopil v časopis. Voziček se je zamajal po ulici, zvesta ženica pa je še naprej godrnjala: «Vrag vzemi časopis in ovčjo vojno, zaradi katere sva prezrla gospoda, ki bi nama moral plačati mleko...»

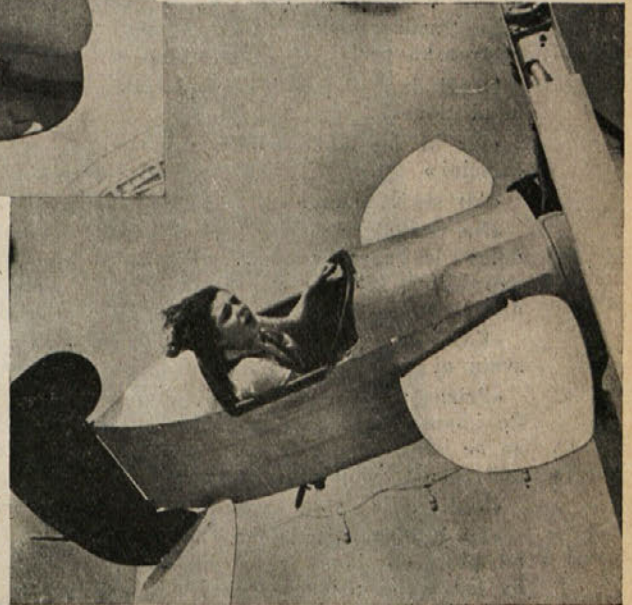
Let na glavo brez vsake nevarnosti

Kakor na pilotovem sedežu pravega letala se počuti učenec ali učenka v tem učnem letalu, čeprav je to samo nalašč za osnovni pouk narejen aparat.

Start imitiranega letala je lažji in hitrejši kakor pravega. Preden se »pilot nadeja«, reže že z naglimi skoki zračni prostor.

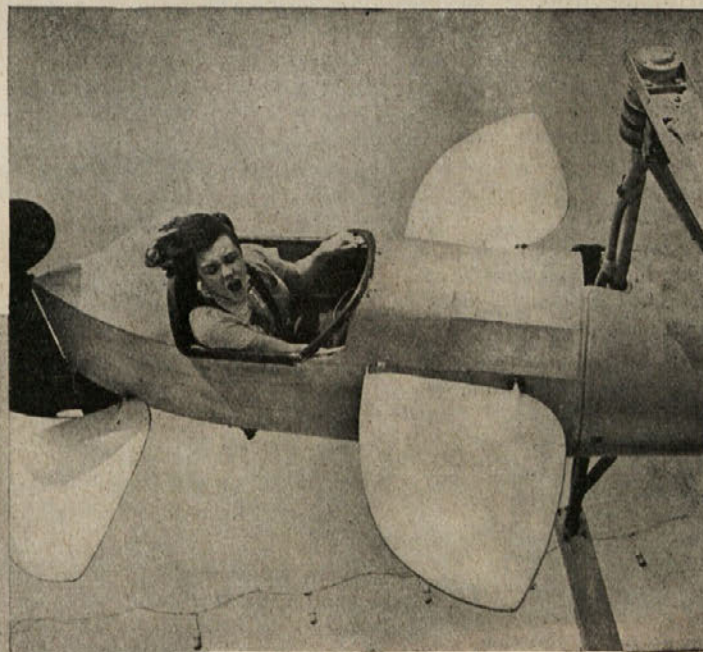
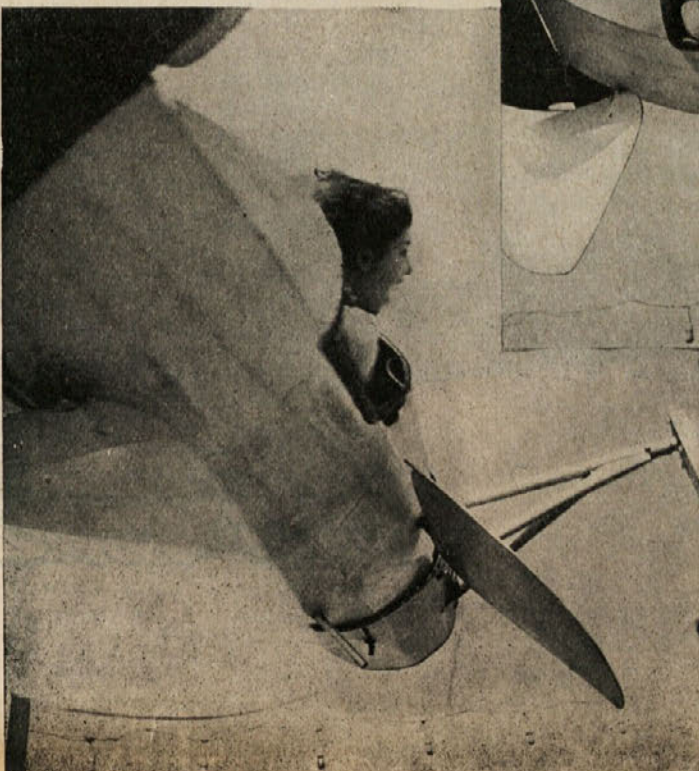
Današnji časi zahtevajo v tehniki pospešen tempo učenja. Večje države so za učenje in vežbanje pilotov ustanovile posebne šole in tudi posebne metode. Osnovni pouk se podaja učencem na nalašč za to narejenih in določenih aparatih. Bodoči pilot ali bodoča pilotka sede v udoben naslanjač učnega letala. To ni pravo letalo, temveč samo imitacija trupa majhnega letala, pritrjena na močnem jeklenem ramenu visoko v zraku. Posebne priprave ženejo to navidezno letalo tako po zraku, kakor leti

Varljivo trenutek: letalo prihaja v zračno votlino in se naglo pogreza — skoraj tako kakor v resnici.

Zdaj leti spet nekaj trenutkov ravno in mirno, stroj dosega največjo brzino — zdaj lahko pogledaš pod sebe ali zakličeš na koga.

In nazadnje pristajaš s smelim letom na glavo, ki pa tu ni prav nič nevaren — razen, kaj bo rekel želodec.

resnično letalo. Tako preizkusi učenec ali učenka vse oblike zračnih poti, po katerih se vozi pilot z lahkim letalom: od naglega dviganja preko raznih obratov in skokov do leta na glavo, pri katerem izginjajo pod pilotom vse trdne opore in sili želodec v grlo...

Madžarščina

Sukačev mi je pripovedoval, kaj je žožel na Madžarskem.

«Glejte,» je dejal, imel sem poslovno opraviti v Budapešti in sem moral prej ali slej iti na potovanje po Madžarskem. Ampak nerodno mi je bilo, ker nisem znal jezika. Pa se mi je porodila misel — vrag jo vzemi! —, da bi dal v časopisje oglas: «Iščem učitelja madžarskega jezika. Honorar postranska reč!»

Drugi dan je prišel k meni čeden, mlad človek.

«Jaz bi vas lahko poučeval v madžarščini.»

«Ali ste Madžar?»

«Ne, ampak moj stari oče je živel dolgo let na Ogrskem... Potem je moral leta 1848. bežati zaradi preganjanja Bele...»

«Kaj pravite? Leta 1848. Bela še na svetu ni bil.»

«Priznam... toda kaj sledi iz tega? Če imam jaz starega očeta, zakaj bi ga ne imel tudi Bela? Torej se hočete učiti madžarščine?»

«Rad! Koliko stane učni tečaj?»

«To je čisto od vas odvisno. Lahko mi plačujete honorar na dan ali pa na teden. Na teden je cenejše in gre tudi hitreje.»

«Prosim, učite me dvakrat na teden!»

«To bo veljalo 20 rubljev na teden. In potem moram stanovati pri vas, moram biti vedno z vami skupaj. V enem mesecu boste govorili madžarski kakor Beethoven.»

«Ampak, oprostite, Beethoven ni nikoli govoril madžarski!»

«Tem slabše zanj! Ko bi ga bil jaz svoj čas srečal, bi bil Beethoven govoril madžarski kakor Dante.»

«Dante je bil vendar Italijan.»

«To nič ne de... Jaz govorim italijanski kakor bog... Ali se smem jutri preseliti k vam?»

«Zastran mene že danes!»

Prva ura je napravila name najboljše vtis...

«Začela bova menda s slovnico?» sem vprašal.

«Tako boste prijetno presenečeni,» se je smehljaj mladi učitelj. «Madžarski jezik sploh ne pozna slovnice. Tam se nič ne sklanja, nič ne sprega. Na primer »videl sem ga iti po cesti« se pravi po madžarsko »jaz videti, on iti po cesti!»

«Torej je madžarščina zelo lahek jezik?»

«Tega bi ravno ne mogel trdit! Madžarske besede si je zelo težko za-

pomniti. Ampak v enem mesecu boste govorili perfektno madžarski.»

Poznal sem edino madžarsko besedo in sem se hotel s to postaviti pred svojim učiteljem.»

«Kesenem!» sem rekel.

Začudil se je.

«Kaj?»

«Kesenem, sem rekel, to se pravi po madžarsko »hvala«. Ali vam ta beseda ni znana?»

«Ah, seveda je... toda vi ste jo napačno izgovorili, in zato nisem razumel! Ne kisenim, temveč kesenem... ampak vrnila se k pouku.»

«Prosim, zapišite si in se naučite na pamet najbolj razširjene izraze: Dober dan! Avilakitašvara! Kako se vam godi? Ga zo gene ra tor? Na svidenje! Dize lov mo tor!»

Te besede sem si natanko zapisal in, ker so mi brhke Madžarke zmerom ugajale, sem vprašal učitelja:

«Povejte mi, kako se reče po madžarsko dami: Ljubim vas?»

Smehljaj se je, malo pomislil in odgovoril:

«Čim bo bo!»

«Hvala, si bom zapisal.»

Delo je bilo v polnem teku. Vsak dan sem se bolj seznanjal z madžarskim jezikom, toda to mi ni bilo všeč, da mi je učitelj prepovedal govoriti z drugimi po madžarsko.

«Drugače si boste pokvarili izgovarjavo.»

In moja izgovarjava res ni bila slaba. Vsako jutro, ko sva vstala, sva se pozdravila po madžarsko:

«Avilakitašvara (dober dan!),» je pozdravil učitelj.

«Is hi as! (Zdravo!),» sem odgovoril jaz.

«Fileg mona? (Kako ste se naspali?),» je vprašal dalje.

«Hi rogra! (Prav dobro),» sem odgovoril.

«Fistu la furun kel? (Želite čaj ali kavo?),» je vprašal dalje učitelj.

«Diabet! (Konjak!),» sem veselo zaklical.

Sploh me je madžarščina strašno zabavala. Nekoč sem vprašal svojega učitelja: «Gospod učitelj, kako se pravi po madžarsko drevo?»

«Tam!» je rekel, ne da bi bil premišljeval.

«In dve drevesi?»

«Tam tam!»

«Pa tri drevesa?»

«Tam tam tam!»

«In cel gozd?»

«Tamtararamtamtam!»

«Imenitno! Tega ne bom nikoli pozabil!»

«Da, na to boste mislili vse življenje...»

In nekega lepega dne je bil pouk končan.

Učitelj je uredil svoj kovčeg in dejal: «Čim bo bo! (Rad vas imam!).»

«Pi na kote ka! (Vi ste mi simpatični!),» sem odgovoril.

«Dize lov mo tor! (Na svidenje!),»

«Kesenem!»

Spravil je 80 rubljev (za en mesec) v žep in odšel za zmeraj.

Ko je Sukačev svoje pripovedovanje končal, je povsili glavo in molčal.

«In kako je bilo dalje?» sem ga potem vprašal.

Divje je zakričal:

«Kako? Peljal sem se v Budapešto. Ko smo bili onkraj meje, sem se hotel pokazati s svojim madžarskim znanjem in sem vprašal svojega sopotnika po madžarsko: «Bum tam tam tam? (Lep gozd, ne?).»

Ves preplašen me je pogledal in se odmaknil od mene.

«Avilakitašvara! Fileg mona? (Dober dan! Kako ste se naspali?).»

Zdajci je moj sopotnik hitro pobral svojo prtljago in zapustil kupe...

Šel sem ven na hodnik in vprašal neko gospodično, brhko Madžarko, ki je stala pri oknu, po madžarsko:

«Avilakitašvara! (Dober dan!) Pren go stacia? (Ali pride kmalu postaja?).»

Strmela je vame.

«Čim bo bo! (Ljubim te!).»

Začela je kričati. Nekdo je potegnil zasilno zavoro, vlak se je ustavil. Vlekli so me iz vlaka in odvedli k načelniku postaje. Ko sem načelniku pripovedoval po madžarsko, kaj se je zgodilo, me je dal po stražniku odvesti v sivo, neprijazno hišo, in tam so me držali dva meseca. Vse osebe je tekalo ondi v belih plaščih, in mene so tudi vtaknili v bel plašč... Slednjič so me izpustili. No, zdaj pa sami recite: ali ni bil moj učitelj lopov?»

Smejal sem se.

«Zdaj pa moram domov... Bodite v bodoče malo bolj previdni! Dize lov mo tor! (Na svidenje!). Saj ste rekli, da se pravi to po madžarsko »Na svidenje!...»

«Pojdite se solit!»

In odšel je počasi — ta mož, ki je znal edino madžarsko besedo »kesenem« in je zanjo plačal 80 rubljev.

„Umetnica“ svoje vrste

MOZAIKA

V tej «alkimistični kuhinji» skrbno tehtajo in mešajo snovi, iz katerih nastaja 3.500 različnih barvnih odtenkov steklovine za mozaikove kocke.

V topilnicah se izdeluje steklovina, katero še vročo stiskajo na tako debele plošče, da iz njih režejo že čisto pripravljene kocke.

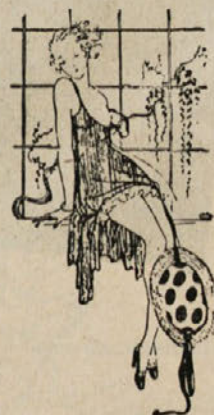
Menda sanja vsak slikar o tem, da bi ustvaril in zapustil bodočim vekovom veliko delo, tako kakor morejo kiparji po prvih letih bojev in iskanja slednjič graditi kipe in spomenike, ki trajajo stoletja. Seveda delajo slikarji z drugačnim materialom kakor kiparji. Tako preživljajo celo slike največjih mojstrov čopiča stoletja v skrbnem kritju galerij, v širšo javnost pa prihajajo samo v reprodukcijah, ki le približno ustrezajo originalom. Slika, pa naj bo izvršena s kakršno koli slikarsko tehniko, spada na javnem prostoru ali celo pod milim nebom do zdaj še med največje redkosti. In vendar imamo tehniko, ki tudi slikam jamči, da bodo trajne, da jih ne bodo mogli uničiti prirodni življenjski niti tako imenovani zob časa. To je mozaika: sestavljanje slike iz drobnih barvastih kock, ki se vsajajo v zidano podlago. Kocke so iz posebne steklene tvarine, ki kljubuje vsem škodljivim vplivom. Ker se izdelujejo tako rekoč v neštevilnih barvnih odtenkih, se da narediti z njimi docela verna slika. Vse

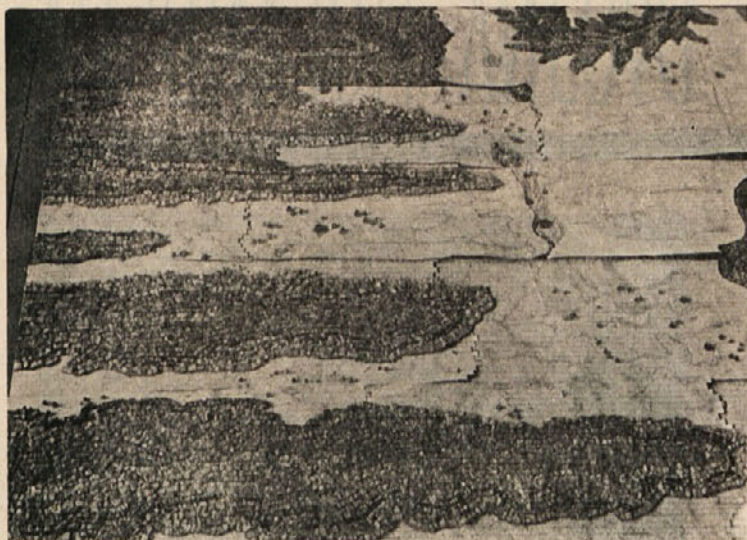
te odlike mozaike so bile znane že staroveškim umetnikom, ki so uporabljali to tehniko za okraševanje svetlišč in posvetnih stavb. Zlasti bizantinska umetnost v 7. stoletju je ustvarila mozaikove slike doslej nedosežene lepote. Od tistih starih časov je ostala Italija dolgo edina dežela, v kateri so izdelovali mozaiko domači umetniki in iz domačega materiala. Šele proti koncu 19. stoletja so ustanovili tovarno za mozaikove kocke v Nemčiji.

Na Češkem so imeli steklarstvo že od nekdaj za narodno obrt, pa vendar se niso steklarji in slikarji nikoli združili, da bi skupno ustvarjali mozaikove slike. Moral je priti mož, ki ni bil niti steklar niti slikar, marveč samo umetnost ljubeč stavbenik, da je za Italijo in Nemčijo nastalo v Evropi še tretje središče mozaike na Češkem. To je bil stavbenik Jan Tumpach († 1937), ki je žrtvoval dolgo vrsto let dela, poskusov in potovanja v tujino misli, kako bi se ustanovila na Češkem velika delavnica za mozaikov material. Svojo delavnico je uredil leta 1931. v bližini

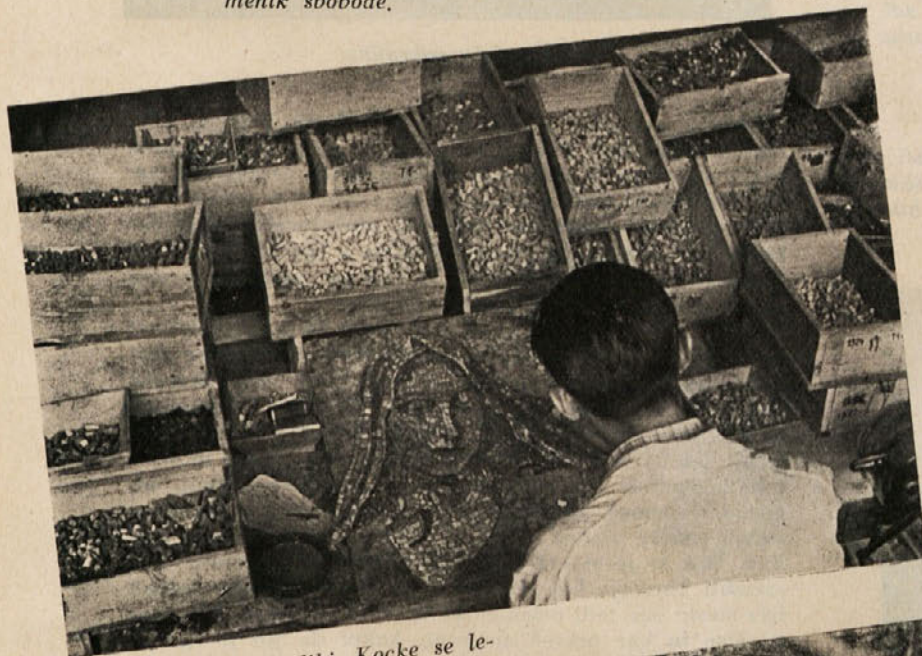
Prage. S pomočjo ruskega kemika ing. Ajvaza se mu je posrečilo, da je prvi začel izdelovati material, ki se odlikuje po izredni finosti in po plemenitih barvnih odtenkih. V njegovi tovarni nadaljuje delo sedaj ing. Ajvaz v polnem obsegu vzlic novim razmeram na Češkem.

Čehi imajo celo vrsto znamenitih umetnikov, profesorjev akademije, ki so ustvarili v mozaiki velika dela trajne umetniške vrednosti.

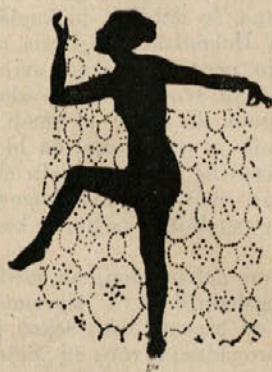

Takšni so oblaki na mozaikovi sliki, ki je še v delu. To je detail mogočnih stenskih mozaik prof. Špabinskega za Spomenik svobode.

Delo na mozaikovi sliki. Kocke se lepajo na papir, ki je natančen negativ originala.

Tumpachova delavnica je združila več mladih umetnikov, ki v stalnem stiku z materialom in delovno tehniko najbolje prodirajo v skrivnosti mozaike.

Delo na mogočni mozaiki prof. Špabinskega za Spomenik svobode. Na tleh leži mozaika, nad njo visi umetnikov osnutek.

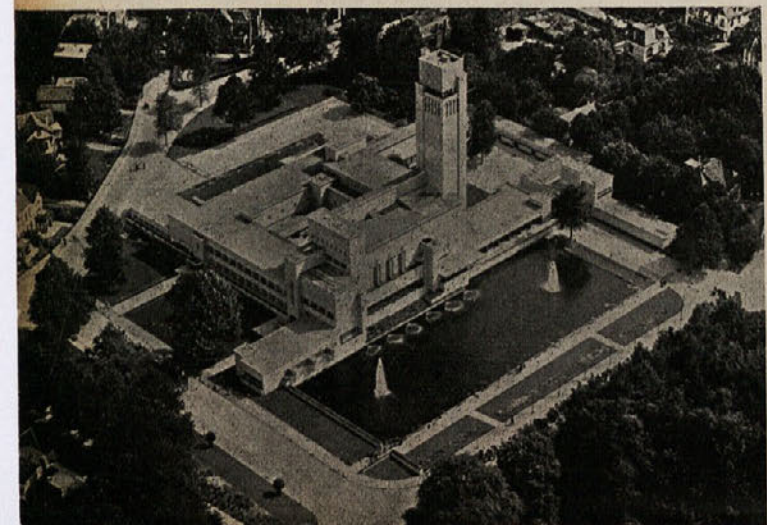

DVOJNA HOLANDSKA

Poštna doorana v Utrechtu, ki se nam na prvi pogled zdi, da je prej notranjščina cerkve kakor pa tako posvetnega poslopja.

Dvojni obraz Holandske: Holandska, kakršna je na turističnih prospektih, in Holandska žive sedanjosti. Na prvi sliki je stari mestni stolp v Zierikzee, na drugi nova mestna hiša v Hilversumu s krasnim bazenom spredaj.

Holandska pokrajina.

Nobena evropska dežela se v poslednjih letih ni tako izpremenila kakor Holandska. Kdor jo pozna iz časov pred svetovno vojno, si jo menda težko drugače predstavlja kakor kot deželo tihih kanalov, ki se v njihovih vodah zrcalijo romantični mlini na veter in srednjeveške stisnjene hišice. Kot zemljo plavolasih »Meisjes« s tipičnimi čepicami in lesenimi coklicami, zemljo, ki diši po snažnosti in siru in je nedotaknjena od modernega časa.

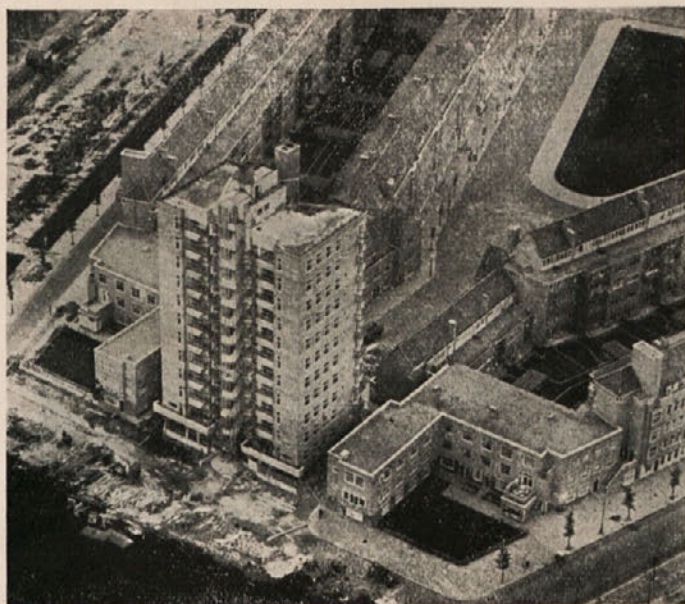
Seveda, ta Holandska še obstoji. Toda tik nje in večkrat med njo je zrasla nova Holandska čisto ameriškega značaja, dežela, ki je evropsko sedanjost ne samo dosegla, temveč v marsičem tudi prekosila. Poleg stare Holandske je tam svet najmodernejših tehnik. In prav skupno življenje teh dveh svetov vpliva na tujca tako močno in često tudi zagonetno. Tako ima na primer holandski notranji minister že mnogo stoletij svoj urad v »Torentje«, okroglem stolpu haaške vladne palače. Ta stolp stoji globoko v prelivu. Tam se je ustavil čas od dni holandskih grofov, ki so zgradili Torentje kot začetek svoje bodoče palače. Ampak isto mesto ima tudi nebotičnike iz jekla in stekla, tako fantastične in kar preveč moderne, kakor da jih je zgradil režiser futurističnega filma. Prav take so tudi tovarne, šole, veletrgovine in stanovanjski okraj, ki se nam zdijo kakor vzorci stavbištva prihodnjega stoletja.

Samo po sebi se razume, da si more takšne stavbe privoščiti samo bogata dežela. In Holandska je bogata. Ni se udeležila svetovne vojne, obratno, še dobiček je imela od nje, kakor večina nevtrancev. V Holandski Indiji ima milijone rjavih delavcev, ki delajo poceni, milijone azijskih proletarcev, ki so večjidel ustvarili svoji evropski »domovini« vso to veselo in čisto lepoto, ne da bi jo smeli pogledati. Njihovo delo in trpljenje je prispevalo, da bi postala iz dežele, ki jim vlada, resnična zakladnica. In če se kdaj vendarle drznejo, zahtevati svoj delež na bogastvu, ki so ga ustvarili, jih vrne spet smodnik v bajto, iz katere so se predrznili stopiti.

Tam v daljni Indiji je ostalo vse neizpremenjeno, medtem ko se je na Holandskem v poslednjih letih izpremenilo celo delovanje cerkva. Cerkve so hipoma tako rekoč prazne. Ampak to ni posledica propadanja vere in širjenja modernejših svetovnih nazorov. Samo načini bogoslužja so se izmodernizirali. Današnji Holanec ne hodi več v božji hram, rajši sede v nedeljo dopoldne k svojemu radijskemu aparatu in moli ob zvokih iz ampliona. Vse večje holand-

Spomenik dolge in pestre amsterdamske minulosti je stara katedrala sv. Nikolaja, katero še dandanes obdajajo majhne ulice starih hiš.

Pravo nasprotje stare katedrale je tale novi nebotičnik, simbol modernega Amsterdama.

ske cerkve so zvezane z radijsko postajo, in tako se vsako nedeljo izmenjavajo v oddajanju maše, pridige in molitev. Novozgrajene cerkve so krasna dela sodobne arhitekture, ampak na primer na najstarejši amsterdamski cerkvi se ni nič izpremenilo. Okrog njene mogočne gotske stavbe se še danes kakor nekoč stiskajo majhne ulice, v katerih marsikaka hišica ponuja ljubezen na prodaj.

Cvetlične sadike in mlini na veter veljajo od nekdaj za najznačilnejše prilastke te dežele. Ampak tudi to se je po-amerikanilo. Gojitelji cvetlic največje cvetličarske pokrajine, «Haarlemskega morja», izsušenega pred devetdesetimi leti, so se združili v trdno prodajno organizacijo z mogočnim modernim trgovskim poslopljem v Alsmeeu. Sem prihajajo vsako jutro natovorjeni čolni. Vsako opoldne, ko se konča prodaja, zdrviyo od tod ekspresni avtomobili k bližnjemu letališču Schiephol, naravnost k letalom, ki so pripravljena za start. V eni ali dveh urah so že najkrasnejše sveže cvetlice na prodaj na Trafalgar Square in na Champs

Zlasti na novih šolskih poslopljih, kakršno je tole v Hilversumu, kažejo holandski arhitekti svojo tehniško in umetniško višino.

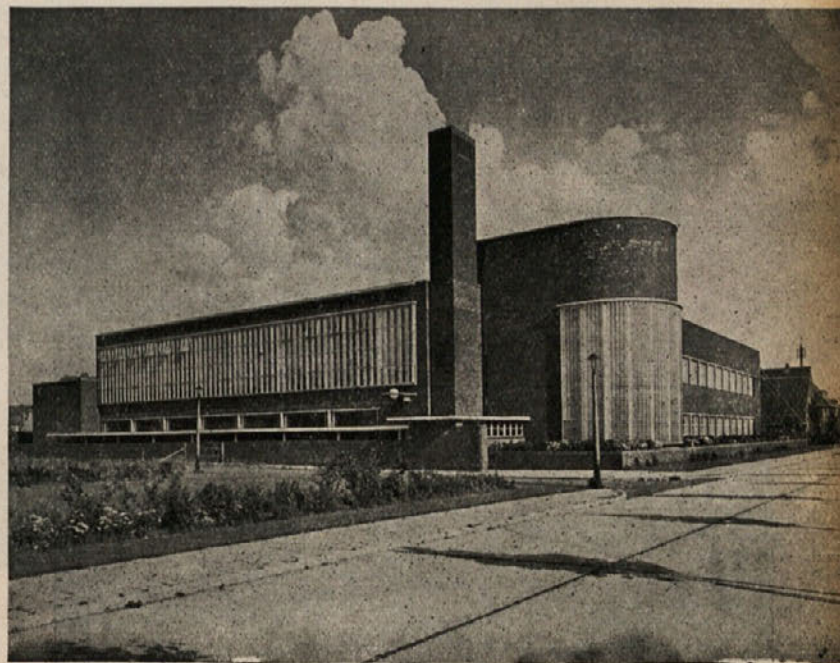
Star mlin na veter ob kanalu v Harmelenu, dva važna znaka stare, tradicionalne Holandske.

Elysées v Parizu. Tudi v ohranitev lepih starih mlinov na veter sta si podali roko tradicija in tehnika. Saj ti mlini niso bili nikoli iznajdba slikarjev, temveč vedno le najcenejši vir energije, s katero so črpali vodo iz vodnjakov, ležečih sedem metrov pod morsko gladino. Ko so začeli z mlino konkurirati elektromotorji in je bilo starih mlinov na veter zmeraj manj, so se dali mlini, kar jih je še ostalo, «pomladiti»: dobili so aerodinamična krila. Inženirji so sestavili nov profil kril, ki popolneje izkorišča zračno strujo kakor tisti košček platna, ki so ga uporabljali cela stoletja, in daje tudi veliko več energije.

Sloveča moderna čistost je tam prav tako posledica skupnega truda tradicije in tehnike. Vsako mesto ima svoje snežnobelo uniformirane snažilce fasad, cele množice mož, ki izpraznjujejo po ulicah koše za odpadke in izvršujejo svojo službo na trokolesih s propagandnim napisom: «Niti košček papirja na ulico!»

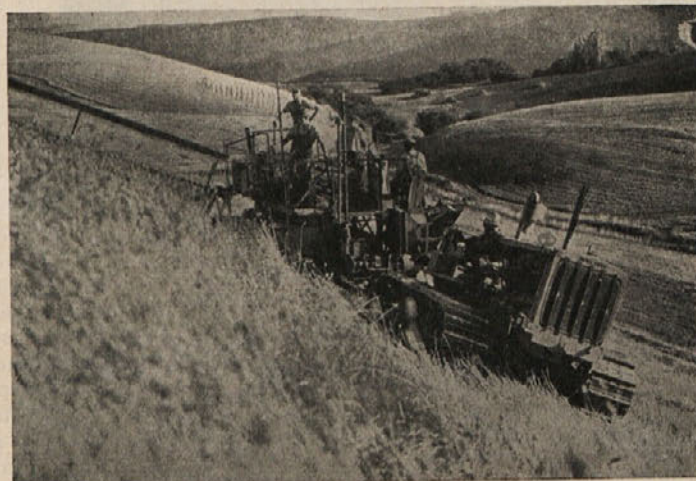
Povprečni Holanec, če ni ravno v trgovskih ali uradnih stikih s kolonijami, ne premišlja preveč o tem, od kako daleč izvira njegova blaginja. Stanuje na primer v kakem prostranem okraju novih stavb, ki so nastale v poslednjih letih po določenih načrtih in imajo široke sončne ulice in zelo visoke hiše; veseli se nad deli holandskih arhitektov, ki imajo v tej deželi najlepšo priloznost za poskušanje. Toda nobena moderna stavba ne kvari sloga dežele, vsaka učinkuje docela holandsko, pa naj je to nova pošta v Utrechtu, ki spominja na notranjščino katedrale, ali pa velika trgovska hiša «Bienenkorb» v Rotterdamu. Nad starim in novim obrazom Holandske vzplava enkrat na teden eden izmed tistih velikanskih strojev, ki vršijo službo na najdaljši zračni progi sveta, iz Amsterdama v Batavijo — okriljeni sel, ki nese strmečim domačinom na drugem koncu sveta poročilo o moči in veličini njihovih gospodarjev.

Dr. J. S. Rouček:

Inventar Zedinjenih držav

Vse dosedanje prizadevanje Rooseveltove politike je trpelo predosem na tem, da ni moglo zadostno ustreči gospodarski in socialni potrebi. Tako se je zgodilo, da je iz raznih dejanj te politike nastala cela vrsta znamenitih pridobitev, medtem ko je bilo drugod vse prepuščeno svoji usodi. Lep dokaz obeh teh nasprotij je najmodernejša nebotična bolnica v Jersey City poleg lesene zgradbe, kjer stanujejo poljski delavci v državi Louisiana (spodaj).

Zedinjene države Severne Amerike imajo danes okrog 127 milijonov prebivalcev. Izmed njih je po štetju na koncu leta 1937. približno 7 milijonov nezaposlenih. To se pravi, da ostaja tudi v novi konjunkturi trajno brez dela skoraj šest odstotkov vsega prebivalstva. To število je treba pomnožiti vsaj s 3, če hočemo dognati odstotek nezaposlenih moških v dela zmožni starosti. To nas privede do zaključka, da je v današnji Ameriki neuporabljena skoraj cela petina zdravih človeških moči.

Še pred nekaj leti bi uradni ameriški individualizem ne bil dovolil objaviti takšno statistiko, ki meče preveč čudno luč na nezdrave razmere v gospodarstvu najbolj napredne zemlje na svetu. Danes je položaj drugačen: nagli socialni pretresi ne dovoljujejo, da bi človek zapiral oči pred njihovimi najglobljimi vzroki. Rooseveltova vlada bi jih rada dognala kar najtemeljiteje, da bi se mogla po izsledkih tega študija ravnati pri svojih poskusih, da bi ozdravila gospodarske in socialne razmere velike republike. V ta namen je osnovala «National Resources Committee», osemčlanski vsedržavni odbor, ki naj skibi za bolj umno gospodarjenje z

Kakor je vse gospodarsko žvotljenje Zedinjenih držav nenakomerno, tako je tudi pri poljedelstvu. Nekateri kraji ali farme imajo na razpolago vso najnovejšo poljedelsko tehniko, medtem ko drugi brez pomoči javnih oblasti ginejo zaradi uničujočih prirodnih sil. Zgoraj je slika najmodernejšega poljskega dela v državi Washington, spodaj pa so poljedelski stroji in ostanki po lopij, ki jih je porušila tako imenovana erozija (izpodjedanje vode) v državi New Mexico.

najvažnejšimi surovinami. Odbor ni samostojno pravomočen, pošilja pa svoje predloge naravnost prezidentu, kateri jih lahko priporoči kongresu.

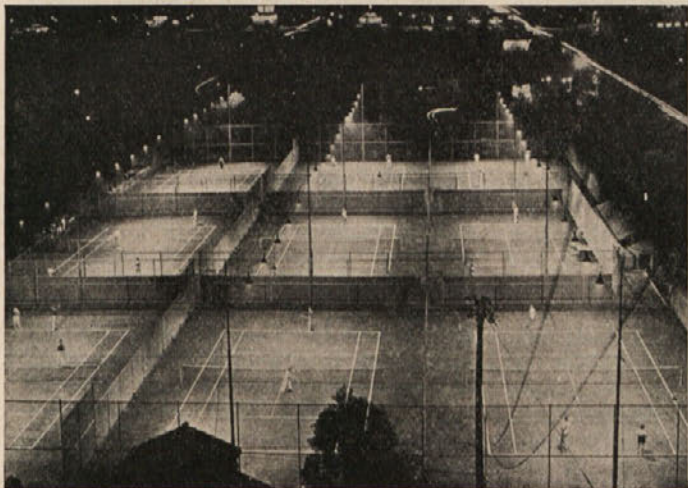
Prva naloga imenovanega odbora je bila, da napravi inventar prirodnega bogastva Amerike, kakršno je danes. Številke tega seznama so zares zanimive. Na ozemlju Zedinjenih držav, ki ležijo na ameriški celini, so 1903 milijoni akrov (aker = 0.4 ha) zemlje. Od teh se 359 milijonov uporablja za poljedelstvo, eno milijardo akrov tvorijo pašniki, skoraj pol milijarde akrov zemlje je pretvorenih v narodne parke. Iz teh števil je jasno, da ima Amerika dovolj zemlje, da bi lahko preživljala normalni prirastek svojega prebivalstva. Ako se ji posreči, da bo v dogledni bodočnosti uspešno rešila važno vprašanje izsuševanja plodne zemlje, je za prehranjevanje Amerike na lastnih tleh preskrbljeno za več stoletij. Hujši je položaj glede lesa; treba je čimprej pogozditi neracionalno izsekane ploskve.

Padavin je v Ameriki dovolj in so razen nekaj izjem precej pravilno razdeljene. Vzlic temu je v mnogih pokra-

Vzlic dolgi in hudi krizi leta 1928.—56. imajo Zedinjene države tako bogate finančne vire, da lahko z njimi uresničujejo še tako drage komunikacijske načrte, kakor so številne nove ceste ali nedavno dokončani most v Chicagu. Za milijone avtomobilov, ki neprestano vozijo po ameriških cestah in ulicah, so seveda te nove stavbe velika ugodnost, prav tako za motorizacijo dežele.

Poleg 7 milijonov nezaposlenih, ki jih izkazuje ameriška uradna statistika, imajo tale razkošna tenišča na strehi vodarne v Beverly Hills v Kaliforniji nekaj neenakomernosti. Toda življenja narodov ne odločajo take reči, zato se lahko v inventarju držav pojavljajo tudi tako nenavadna nasproja.

jinah pereče vprašanje, kako naj se omejijo katastrofalne posledice suše. Amerika hoče prekontrolirati svoje vodne zaloge in jih razdeliti po potrebi.

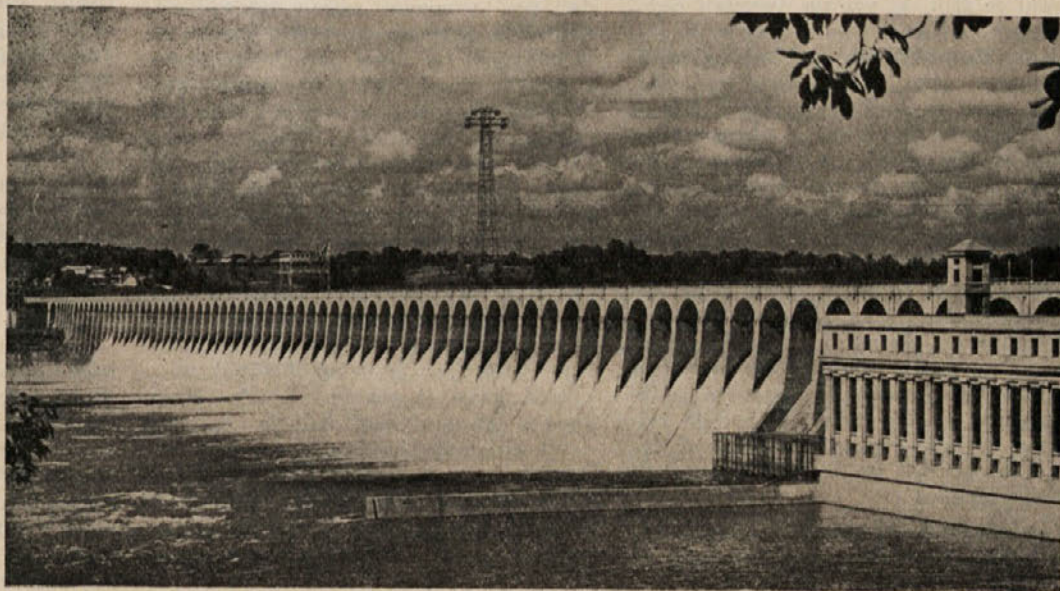
Zaloge premoga zadostujejo Ameriki za dva tisoč let, železne rude je danes štiri in pol milijarde ton, tako da je je dovolj za več stoletij. Približno enako dolgo vzdržijo zaloge aluminija. Hujše je z zalogami bakra, ki bodo izčrpane morda že v petdesetih letih. Najslabše gre Ameriki s svincem in cinkom; teh je v zalogi samo za deset let. Nekoliko bolje je z nafto, ki je ima dovolj za štirideset let. V ameriški industriji je 170 tisoč tovarn z 21 milijoni konjskih sil. Železnice merijo 250.000 milj, dobrih cest je skoraj milijon milj. Osebnih avtomobilov vozi po njih 25 milijonov, težkih tovornih 4 milijoni. Telefonske centrale Zedinjenih

držav imajo 17 milijonov naročnikov. Trgovskih podjetij je 1.850.000.

V ameriškem gospodarstvu kroži 6 in pol milijarde dolarjev v denarju in nekaj več ko 35 milijard dolarjev znaša bančni kredit. Vse to je krito z 12 milijardami dolarjev, vloženimi v zlatih paličkah v dobro zastraženi posebni trdnjavi sredi kentuških gora.

Zavoljo zanimivosti moramo še dodati, da je v nedavno razdrobljenem upravnem sistemu Zedinjenih držav danes 175.000 upravnih celot, velikih in manjših. Večina izmed njih je nastala v prvih časih kolonizacije, ko je bila zveza z ostalim svetom še zelo pomanjkljiva, tako da je bila krajevna uprava edino možna rešitev. Danes seveda stoji tudi v tem pravcu Amerika pred nujnostjo smotrne modernizacije.

Tudi za svoje vodne zgradbe so Zedinjene države investirale milijarde narodnega premoženja. Ampak to ni »ven vržen« denar, temveč dobra investicija, ki služi občni koristi, zlasti tam, kjer je dovajanje vode postalo življenjsko vprašanje. Spodaj je Wilsonov jež v severni Alabami, ena izmed najstarejših zgradb.

Pravite, da je radovednost grda lastnost. Saj ni res. Radovednost je naj-sijajnejša strast na svetu. Njej moramo biti hvaležni za vse. Za dobro in slabo. Veste, s kom se je radovednost pričela? Z Evo v raju. Oziroma z njenim jabolkom. In odtlej vemo, da je radovednost tista človeška lastnost, ki nas venomer naganja, da v vsaki reči iščemo vsebine. Saj ni treba, da je vsebina kaj posebna, samo vedno nas žene radovednost, da kaj novega odkrijemo in tako zado-stimo svojemu poželenju. V kolikerkih pravljičah čitamo ali čujemo, da je ta in ta vitez ali kralj imel v gradu sobico, v katero živ krst ni smel pogledati! In v koliko pravljičah se nam tudi pripo-veduje o srebrni škatici, ki je nihče ni smel odpreti! Če pa se je kdo le opo-gumil in je dvignil pokrovček, tedaj je pač iz škatlice švignil brenčoč čmrlj, če ni bilo kaj hujšega... Bože moj, ko-liko je na svetu ljudi, ki tako radi od-pirajo škatlice ali še celo tuje sobe! Pa če ni škatlic in sob, dvigajo vsaj po-krovke z loncev, da vidijo, kaj se kuha v hiši, kamor so prišli na obisk. Imeli smo zdravnika, ki smo ga že nekajkrat klicali v hudi uri, to se pravi, ko je bila pomoč res nujno potrebna. Prišel je skozi kuhinjo in je vselej poškilil v vse lonce in tudi v pečico, potem šele je sto-pil k bolniku. Po tej svoji ljubeznivi radovednosti se nam je najbolj prikupil, ko nas je vendar prepričal, da razbur-jenje nikakor ni umestno, in da je sle-herni dan poglavitno tisto, kaj bomo jedli. Bolezen se bo že unesla.

Kadar koli napaseš radovednost, ču-tiš posebno zadoščenje. Toda radoved-nost ni za vsakogar. Nekateri ljudje na svetu pač res ne zaslužijo, da so ob-darovani s to božansko strastjo. In na drugi strani poznam ljudi, ki so zaradi svoje radovednosti naravnost nesrečni. Ali menite, da se v Evropi oblačimo zgolj zato, ker na jesen pritisne mráz in nas potem pestí tja do maja? Ne, so še vsedrugečni vzroki. In najvažnejši med njimi je tisti, ki vzbuja človeško rado-vednost... Kar se nas Slovencev (in zla-sti še Slovenk!) tiče — kaj bi tajili: radovedni smo kakor koze in muhe. Zato smo pa tudi tako bistri. Kamor koli pridemo, povsod si na tihem želimo: «Mizica, pogrni se!...» In ker se mizica sama ne pogrne drugače kakor v prav-ljici, pač iščemo nadomestka in radi po-gledamo zdaj tu, zdaj tam, kjer bomo odkrili kaj dobrega — če že ne za že-lodec, pa vsaj za svojo opravljalnost. Nič hudega! Lotova žena, ki nam o njej pripo-veduje sv. pismo, ni bila Kranjica, pa se je vendar obrnila, da bi videla Sodomo in Gomoro. Pri priči se je iz-premenila v solni steber. To je bilo kri-vično. Ozirati se ni nikjer kaznivo. Na-sprotno! Ozirati se je najbolj naravna ženska lastnost.

Radovednost bi morala biti marsi-kdaj nagrajena. Ona tira svet dalje in pomaga duševnosti k razvoju in k šir-

jenju obzorja. Lotova žena je zadostila svojemu čisto zasebnemu in naravnemu nagonu. Hotela je vedeti, kaj se godi. Vedeti je pa vedno veliko vredno. Pre-govor pravi: «Česar ne vem, me ne peče.» Da, ta pogovor je že zelo star, je naravnost zastarel. Kajti resnica je dandanašnji ravno nasprotna: tisto me peče in srbi, česar še ne vem. Zlasti dan-danes človek ne more biti nikoli zadosti zadovoljen. Če imate otroka, ki se je ko-maj skobacal pokonci in zna sukati prve besede, vas že oblega kakor trd-njavo s svojo enakomerno kanonado: «Mamica, zakaj je tako? Očka, kaj je tisto?» In venomer in na vsakem ko-raku: kaj in zakaj? Predvsem hoče vsak otrok vedeti, od kod se jemljejo otroci. Dovolite, da vas opomnim, kolikokrat ste kot šolarček ali šolarka brskali po leksikonu ali kakšni zdravniški knjigi: že veste zakaj. Morda ste našli tisto, kar ste iskali. Toda radi bi zvedeli še kaj več, kajti radovednost nima ne konca ne kraja. Zaradi same radovednosti ima-mo mnogo jako važnih, naravnost kul-turnih stvari na svetu: gledališče in kino, koncerte in velike soareje, parade in radio pa knjige in — Bog pravični! — koliko je po svetu časopisja, ki streže dan za dnem in skorajda uro za uro človeški radovednosti! In še imajo časo-pisi in časniki posebne oddelke z na-slovi: «Kaj ljudje najrajši čitajo» ali pa «Tega še ne veste». Hlastno plane čitatelj ali čitateljica na takšno rubriko. Za božjo voljo, saj vendar hočete in morate vedeti, koliko vžigalic požgo ljudje vsak dan na vesoljnem svetu! To morate vedeti, sicer ni življenje vredno piškavega oreha. Nekdo je izračunal, da požgo ljudje na dan pet milijard vžigalic. To je gotovo lepo število, toda povedano je še vse premalo. Strela, vi bi radi vedeli, kako je mož to izraču-nal...

Če imate v vlaku ali avtobusu za so-seda na nasprotnem sedežu moža, ki mu na nosu cveti krasna bradavica, stavim, da vas venomer peče radovednost, kakšna je prav za prav tista bradavica in zakaj jo mož ima natanko na nosu. Izpočetka ste obzirni, potlagoma pa bolj in bolj nesramni in vedno pogosteje ogledujete bradavico. Nemara celo načnete pogovor s sosedom, samo da imate bolj odkrito pravico, da ogledu-jete bradavico na nosu. Tole o brada-vici vam omenjam zato, ker se mi je nekoč resnično pripetilo naslednje. Drzno in vztrajno sem opazoval v vla-ku bradavico na sosedovem nosu, in ko se je sosed čez nekaj časa naveličal mo-jega strmenja, je rekel hladnokrvno: «Veste, kako ji pravim? Lojzka ji je ime.» — «Komu? Kaj? Kdo je Lojzka?» — «I no, moja bradavica...» Priznati moram, da je mož poslej imel mir. Moja radovednost je bila utešena. Še nikoli nisem slišal, da se kakšna bradavica lahko imenuje Lojzka. Zdaj to vem, toda — eh, saj je res, to bi ga bil še

lahko vpraša, kako je prišel do tega imena. Škoda, mož je na zadnji postaji izstopil.

Nekje na Nemškem — in sicer v Kö-nigsbergu — imajo staroslavno pivnico, ki bi se ji po naše reklo «krvava rihta». V tisti pivnici visi nad starinsko mizo nekakšna čudna priprava. Kdor koli pride prvič v stalno družbo, ki ob ve-čerih zboruje okrog te mize, je toliko časa radoveden na tisto napravo, da po-tegne zanj. In kaj se potem zgodi? Nič drugega, kakor da natakár prinese pivo za vse omizje, plačati pa mora tisti, ki je potegnil za zvonec. In v Heidelbergu imajo v gradu škatico, o kateri vsakdo vpraša, kaj je v njej. Grajski čuvar vam dovoli, da škatico otipljete, in že plane iz nje lisičji rep, ki vas osmegne po obrazu. Nekoliko se prestrašite, toda vaša radovednost je napasena in na tisti lisičji rep se vse življenje spominjate bolj kakor na vse drugo, kar ste videli v heidelberškem gradu. Nekje sredi Pa-riza je podzemski klet, in ko pridete prvič dol, zadenete na zadnjo stopnico, ki se vam vda, tako da klecnete in se močno prestrašite. Vsi pivci v kleti pras-nejo v smeh, ker vedo, da imajo novinca pred seboj. Prav gotovo pojdete nasled-nji večer spet v klet, iz same radoved-nosti, da bi videli, kako se bo spotaknil kakšen maharadža ali kaka angleška miss.

Učeni ljudje nam trdijo, da je treba razlikovati radovednost in vedoželjnost. O radovednosti pravijo, da je čisto na-vaden «firbec», o vedoželjnosti pa, da je plemenit pohlep po znanju. Toda učeni ljudje se lahko gredo solit. Vedoželjnost ni nič drugega kakor radovednost z nežnim plaščem znanstvenega dostojan-stva. Profesor Piccard se je iz same radovednosti že nekajkrat povzpél v stratosfero. Potapljači rinejo v morje iz same neutošene radovednosti. Seveda — iz znanstvene radovednosti. Poglejte otroka, kadar razdene očetovo uro ali svojo igračo, da dožene, kakšna skriv-nost je v njej — ali je to radovednost ali vedoželjnost? Oboje. Nekoč sem raz-dejal lutko, ki je znala tako lepo za-tisniti oči, če ste jo položili na poste-ljico. To je bila čisto otroška radoved-nost. Ta pa se je izpremenila v vedo-željnost, ko sem razdejal še tisto skrom-no napravo za zapiranje oči. In pozneje sem se nekoč celo oženil. Moj Bog, kako je človek resnično radoveden in vedo-željen. Toda z leti se človek umiri in je nasproti ženam jako ljubezniv in umer-jen. Bolj kakor večna ženskost ga vabi naslada, da vpiro družine razvije kak-šen zavoj, da odpira pisma ali celo brzojavke.

Kolika sreča navdaja marsikoga, ki lahko skozi tanko steno posluša prepri pri sosedovih ali prisluškuje telefon-skemu razgovoru dveh zaljubljenecv! Mikavnejše kakor pri filmskih predsta-vah je gledati skozi ključavnico v tujo spalnico ali pa iz temne sobe na ulico ali celo v razsvetljeno hišo onkraj ceste. Človek je najsrečnejši, kadar opazuje kaj najsvetejšega ali najbolj banalnega.

Toda dovolj o vsem tem. Danes imam še važen opravke. Grem v knjigarno, da si kupim kriminalni roman. Preberem prvih deset strani; ne samo enkrat, preberem jih dvakrat ali trikrat. Kajti človek si mora biti pri kriminalnih romanih takoj v začetku na jasnem, kako stoje reči, zaradi katerih je kriminalni roman sploh napisan. In ko se tako seznanim z dejanskim stanjem, odprem knjigo od zadaj, kajti radoved-

nost mi ne dá strpeti, da bi ne vedel, kakšen je prav za prav konec. Ko tako nasitim svojo radovednost, začnem knjigo zadovoljno brati in jo v redu prečitam od začetka do konca. Pri tem se prezirljivo smehljam pisatelju, ki sem ga ukanil za tisto, kar mi je hotel na koncu povedati. Jaz že vse vem! Ta zaveš me dela vedno zadovoljnega in ponosnega! Res, nič ni na svetu lepšega kakor radovednost.

B. W.:

Tudi francoski tisk mora živeti

La Fouchardière, ki je sam. novinar, je rekel, da se francoski novinarji delijo v dve vrsti, v novinarje v pravem smislu in tiste novinarje iz «Tempsa» in «Figaroja», ki so bili naslednji dan po izgonu nemškega agenta Abetza aretirani, češ da so prejeli denar od Tretjega rajha. Davno znano dejstvo o podkupljivosti francoskega tiska je prišlo spet na dan. Recimo mimogrede, da je v tem primeru, kakor tudi v nekih drugih, lahkomišelnost bolj simpatična kakor premisselnost. V svojih strasteh, sporih, obrekovanjih, slabem žurnalizmu ali odlični literaturi je francoski tisk bolj pristopen, zanimiv in do neke mere bolj informativen kakor angleški in ameriški.

Francoski listi morajo jemati denar, ker se sami ne morejo vzdrževati. Njihov kronični deficit je deloma posledica visoke cene, ki jo plačujejo za papir, in nizke prodajne cene, predvsem pa posledica majhnega števila oglasov. Osemdeset do devetdeset odstotkov vseh časopisnih oglasov je monopolizirala Agencija Havas. Zaradi nedostatka konkurence je število oglasov majhno. Pa tudi to malo število se mora razdeliti na veliko množico listov (samo v Parizu je 25 do 30 dnevnikov), ki se razpečajo med razmeroma majhnim prebivalstvom. Da si opomorejo, so listi prisiljeni, zatekati se k «subsidijs» (podporam). Teh je šest vrst: podpore političnih strank, bank in industrije, privatnih oseb, državnih tajnih fondov, tujih držav ter maskiranih oglasov in izsiljevanj.

Strankarski fondi so glavni vir za pomaganje levičarskemu tisku. «Humanité» je glasilo komunistične stranke, «Populaire» socialistične in «Oeuvre» je na pol službeno glasilo radikalno-socialistične stranke, posebno tistih krogov, ki so predstavljali levo krilo stranke. Toda dnevnik «Oeuvre» prejema sredstva tudi iz tujine, in njegovo geslo «Ne zbog Gdanska!» je vzklil sodobnih mirotvorcev. «Peuple» je glasilo delavskih sindikatov. «Ce Soir», novi večernik, ki ima veliko uspehov, imenuje sam sebe neodvisnega, toda izda-

jajo in finansirajo ga očitno komunisti.

Finančna pomoč, ki jo prejema desničarski tisk, je mnogo bolj zapletena. Njena pota gredo skozi truste jekla, tovarne orožja, petrolejske truste, zavarovalnice, banke in razne bogate industrialce, med katerimi je bil kralj parfuma Coty, znan po vsem svetu, katerega je zamenjal sedanj kralj konjaka. Največ vpliva na tisk ima Comité de Forge, trust jekla in municije, kateremu vlada rodbina Vendel. Njen vpliv se razteza tudi na ono stran Rena. Ta francoska rodbina, kontrolira mnoga nemška podjetja. Dva lista, Temps in Journal de Debats, pripadata izključno tej rodbini, ki ima več ali manj delnic tudi pri Matinu, Jouru, Journalu in Intransigeantu. Denar rodbine Vendel je najbrže tudi v vseh drugih listih. Razen tega obstoji skrita zveza med Comité de Forge in Agencijo Havas, ker dobršen del Havasovih delnic kontrolirajo podjetja, ki tvorijo Vendelovo piramido.

Temps, ki izhaja samo v 70 tisoč izvodih in ki je pri vsem tem najvplivnejši list v Franciji, predstavlja temeljni kamen v časopisnih kombinacijah Comité de Forgea. S svojim aristokratskim gotskim naslovom, z velikansko širino listov, ki niso zamazani ne s fotografijami ne risbami, s prav majhnim številom najskromnejših oglasov — ima Temps trikrat več vrednosti kakor New York Times in dvakrat več ko londonski Times. Njegova dnevna poročila in uvodniki se smatrajo za tolmače stališča Quai D'Orsay-a.

Finance Petorice Velikih (pet jutrnjih listov desnice) kažejo še druge vire, iz katerih črpa pariški tisk svoja sredstva. Matin, Petit Parisien, Journal, Petit Journal, do leta 1938, tudi Echo de Paris tvorijo močan konzorcij, v katerem oni odredajo cene, število izdaj, regulirajo posebne izdatke in se vtikajo v vse, kolikor morejo. Pri tem jim pomaga knjigarna Achète, ki ima monopol za razpečevanje listov in časopisov po vsej Franciji. Toda bogati

in energični prišleci so zavzeli neke določene pozicije, tako da Petorica Velikih ni več tisto, kar je bila nekoč. Bogastvo enega izmed njih, Petit Journala, je doživelo vse izpremembe, ki so tako značilne za mnoge francoske liste. Ustanovljen je bil ta svoj čas vodilni antidreifusovski list leta 1863. Leta 1932. je prišel v roke ekscentričnega milijonarja Patenôtra, kateri ga je prodal Havasu, ga znova kupil in pretvoril v levičarski list za časa, ko je cvetela levičarska mistika. V juliju 1937 ga je prodal polkovniku De la Roque, vojaškemu Ognjenih krstov. Potem ko je De la Roque postal ravnatelj lista, so baje 9 milijonov, ki jih je prejel Patenôtre, plačali Néflise, bivši guverner Francoske Banke in družabnik Vendelov, skupina zavarovalnic in nezadovoljni radikalni socialisti.

Kar se tiče lista Echo de Paris, so ga obilo podpirali Rotschildi in mednarodna banka Bratje Lazar, toda pred nekaj časa ga je kupil ultra-reakcionarni Jour Leona Belbua. Matinu pomaga industrija jekla in železa iz severne Francije, posebno tvornice orožja. Petit Parisien, najbolj razširjeni jutrnji list, je last zelo bogate rodbine Dupuy, kateri pripada tudi ilustrirani dnevnik Excelsior. Omenimo še Journal, katerega delnice imata Agencija Havas in Pariškoholandska banka.

Figaro, ki je tudi zapleten v najnovejši škandal, je bil last Cotyja, toda prešel je medtem v roke rumunskega bankirja Cotnareanu, ki se je oženil z bivšo Cotyjevo ženo. V nekem pismu, ki se je pojavilo v Herald Tribuni, je Cotnareanu nedavno branil poštenost Figaroja, ni pa povedal, da je njegov lastnik.

Izmed ostalih desničarskih listov predstavljajo najvažnejšo skupino Paris Soir, Paris Midi in Intransigeant. Večino njihovih delnic ima tekstilni magnat Prouveau, manjši del pa neka velika tovarna za papir. Ti listi se imenujejo informativni, medtem ko so ideološki Époque, Liberté, ki več ne izhaja, in rojalistična Action Française, ki je begala pretendenta na francoski prestol, grofa de Paris, ki jo je prenehal finansirati in ustanovil svoj list Courrier Royal. Action Française je bila dolgo časa na indeksu v Vatikanu, nedavno pa je bila pomiloščena. Njen urednik, ki je bil bo-sojen zaradi tega, ker je zahteval smrt vseh narodnih poslancev, ki so glasovali za sankcije zoper Italijo, je bil lani izvoljen v Francosko Akademijo.

Druga oblika podpor, ki jih prejema listi, prihaja iz vladnih «tajnih fondov». V proračunu nekih ministrstev obstoje vsote, katerih uporaba ni posebej označena. In iz teh zneskov se dajejo podpore zdaj temu, zdaj onemu listu. Veliko je odvisno od dobrih

odnošajev med ministri in ravnatelji listov. Do nedavna je porabljal ministrstvo zunanjih poslov okrog 3 milijone frankov za tisk, medtem ko so ministrstva notranjih poslov, kolonij, prosvete in ministrstvo za gradbe porabila nekoliko manjše zneske. V parlamentarni aferi, ki je bila v zvezi z afero Staviskega, so bili prvič odkriti kanali, po katerih so tisku dotekali ti «tajni fond». Vsakdo je vedel, da ti fond obstojijo, toda javno mnenje je bilo razočarano zato, ker so se tolike vsote dajale škandaloznim listom. Dubarry, urednik lista *Volonté*, ki ga je Staviski osebno upravljal, je bil obtožen, da je prejemal mesečno 140 tisoč frankov od treh ministrstev: od zunanjega, vojnega in notranjega ministrstva. Zakotni in podli nedeljniki *Bec et Ongle* (Kljun in Krempelj — ime ustreza vsebini) je bil deloma last družbe Staviskega in je bil obtožen, da je prejemal iz «tajnih fondov» 25 do 30 tisoč frankov mesečno. Blumova vlada je zavrnila to smešno razsipanje «tajnih fondov», toda sam Herkules bi ne mogel čez noč očistiti tega hléva.

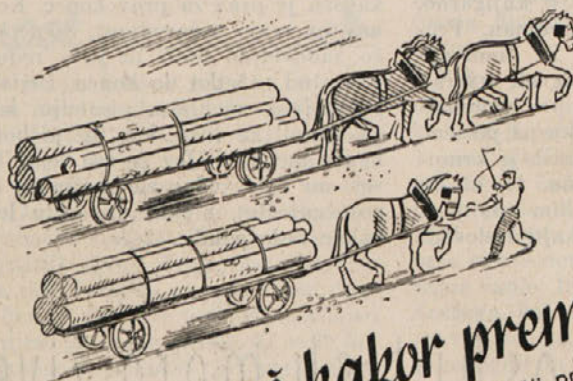
Zelo veliko podporo plačuje še zdaj vlada Agenciji Havas. Zunanje ministrstvo daje Havasu okrog 14 milijonov frankov na leto, ker se tisk, ki prinaša navadno prav malo poročil iz inozemstva, ne more okoriščati z dnevnimi vestmi, katere dobiva Havas od svojih dopisnikov iz inozemstva, to so vesti, ki so dragocene za zunanje ministrstvo. S tem da vlada podpira Havas, plačuje na ta način te vesti, kakor bi plačevala vsako drugo poslovno uslugo.

Podpore, katere dajejo tuje vlade in katere razdeljujejo atašeji za tisk

pri poedinih poslanstvih v Parizu, tvorijo neizčrpljiv vir dohodkov francoskega tiska. Čim bolj je zapletena situacija v Evropi, tem večje so inozemske podpore pariškim listom. Pravijo, da je Italija porabila za francoski tisk 80 do 100 milijonov frankov za časa abesinske vojne in v korist generala Franca v prvem letu njegovega bojevanja okoli 30 milijonov frankov. Prav tako je bila darežljiva Japonska, zlasti pa Nemčija, kakor

kažejo aretacije v uredništvu *Tempa* in *Figaroja*. Član uredništva *Tempa* je priznal, da je prejel od Nemčije milijon frankov, in član uredništva *Figaroja* je priznal, da je dobil 3 in pol milijona frankov.

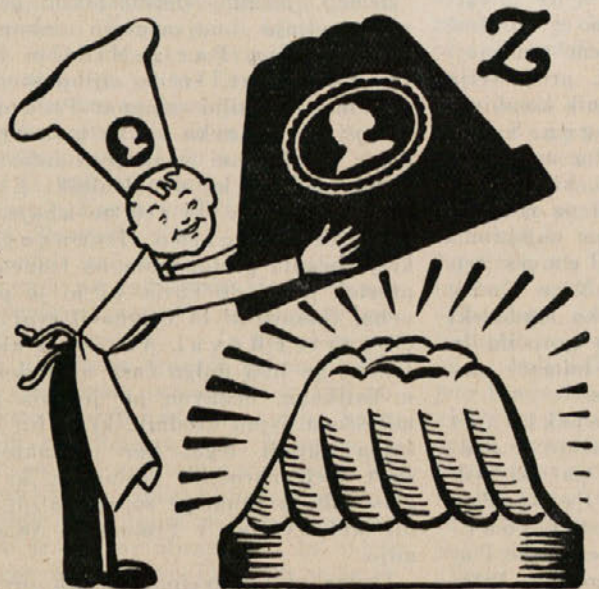
Včasih dajejo tuje države pariškim listom podpore v obliki brogarskih in turističnih oglasov, ampak seveda samo v normalnih časih, kadar ni nič drugega potrebno. V času kriz, ko se mora hitro izvesti kaka posebna ak-

Rajši več kakor premalo!

Za sigurnejši in lažji prevoz bomo vzeli rajši enega konja več. Podobno je tudi pri drugih stvareh. Gospodinja, če želi na primer, da ji bela kava vedno uspe v tem, da ima ta fin, poln okus, ki vsakemu ugađa, bo vzela rajši več »Francka«, kakor premalo.

Franck
KAVNI PRIDATEK

DR. OETKER JEVIM
pecilnim praškom

Zahtevajte za Vaše žimnice in tapecirano pohištvo žimo samo z zaščitno plombo

»STERILIZIRANO«

Naša žima je higiensko očiščena in sterilizirana na pari 115°C, ne diši, je brez malčobe in fermentov, ker je naša tovarna opremljena v ta namen z najmodernejšimi stroji in aparati.

Odklanjajte žimo iz prepovedanih žimarskih obratov, ker je slabo in nehiigiensko izdelana, ni desinficirana, vsebuje fermente in ima neprijeten duh. V nje se zaredijo molji in mrčes.

Prepričajte se pred nakupom! — Naše cene so najsolidnejše!
Zato zahtevajte samo žimo z zaščitno plombo

»STERILIZIRANO«

«Tale mumija je egiptovska kraljičina in 2000 let stara.»
Starejša gospodična: «Moj Bog, kako mladega se čuti človek pri tem!»

Prozorno Pelikan nalivno pero

*Če hočeš
komu kaj pokloniti,
pokloni Pelikan!*

cija, dobivajo listi določene zneske za naklonjene članke ali zato, da ne objavljajo neprijetnih vesti.

Četrta oblika tajnih podpor izvira iz skrite trgovinske reklame v poročilih in slikah. Hoteli, restavracije, gledališča, zabavališča, založniška podjetja in umetniške galerije, razne tovarne, počenši od tovarn avtomobilov pa do tovarn mila, kupujejo prostor za oglase. Toda najbolj dobičkonosna vrsta oglasov so poročila o bonih. Nekoliko vrst na denarni strani lista, ki hvalijo emisijo novih delnic — kakor je bilo to pri znani Bayonnski hranilnici, ki je dovedla do afere Staviskega — se plačuje od 50 do 100 tisoč frankov.

Naposled je izsiljevanje zadnje sredstvo za dobivanje denarja. Tega sredstva se v veliki meri poslužujejo sumljivi in zakotni listi, večkrat pa imajo tudi veliki dnevnik v svojem uredništvu človeka, ki skrivaj prinaša denar s tem, da odkriva skandale na visokih mestih.

Leon Blum je poskušal izvesti zakon, po katerem bi morali listi objavljati viro svojih dohodkov, toda tega zakona ni bilo mogoče izvesti. Morda bo afera Abetza oživila potrebo takega zakona.

Iz fizike.

V šoli se učijo ravno o svetlobi. «Kaj se zgodi,» vpraša učitelj, «ako pade svetlobni žarek v vodo, Janezek?» «Prosim, gospod učitelj, ugasnel!»

Dober zgled.

V šoli se učijo otroci živalstvo. Učitelj vpraša, kaj se lahko od te in one živali učimo. Na primer: «Od petelina zgodnje vstajanje... Kdo ve še kaj?»

Oglasi se Petkov Jožek: «...od medveda lizanje medu...»

To hitro mine!

«Moj mož je doma kvečjemu 14 dni na leto!»

«Ah, to mora biti strašno!»

«I ne — štirinajst dni preteče naglo kakor voda.»

Sramežljivost.

Neka čednostna in sramežljiva vzgojiteljica je videla, da je njen gojenec uporabil v nalogi besedo «nag». Ogorčena jo je prečtala in zapisala na mesto nje: bos do vratu.

Oče in sinček.

Oče in sinček stojita pred levovo kletko.

«Očka, zakaj ima tale lev tako veliko glavo?»

«Oh, ti si prismođa, Mihec. Zato vendar, da ne more zlesti skozi mrežo.»

Kakor otrok.

Gospa je karala hišno:

«Tako ste že stari, pa delate kakor otrok...»

Oglasila se je mala Olgica:

«Prav imaš, mama. Danes zjutraj, ko si bila ti na trgu, se je gugala očki na kolenih.»

Vrtnarska.

«Fuj, vrtnar. Komu pa pripoveduješ tukaj tako nedostojne smešnice in anekdote?»

«I, kar tako. Hotel bi, da oblije te le paradižnike rdečica!»

Čudežen deček.

Helena ne more trpeti Otona, a ta prihaja vsak dan. Danes je spet prišel. Helena mu je porogljivo dala roko.

«Slišala sem, da ste bili čudežen deček.»

«Jaz? Čudežen deček?»

«Da. Praviijo, da ste imeli s šestimi leti prav toliko pameti kakor danes...»

Pozor!

Darmol, sredstvo za odvajanje se često potvarja. Radi tega pazite pri nakupu, da nosi vsaka tableta besedo Darmol in zarezo v obliki črke T. Zahtevajte samo originalni Darmol.

DARMOL

Ed. reg. št. Br. 7006/38

Dobro znamenje.

Gospod Jalen je ležal v postelji in imel visoko vročino. Na eni strani postelje je stala njegova žena, na drugi zdravnik.

«Proč od tod, kača, zmaj, požast...!» je fantaziral bolnik.

«Mu je že bolje, hvala Bogu, me že spet spoznaval!» je ginjeno šepetala gospa Jalnova.

Ni prišel v zadrego.

Vzgojiteljica pravi svojemu gojencu:

«Poznala sem dečka; bil je tako star kakor ti, pa je znal že brati in pisati in še celo francosko govoriti.»

Mali modrec pokima:

«No, ta je pa moral imeti odlično vzgojiteljico!»

Pojasnilo.

Sprevodnik: «Nikar se ne tlačite v ta vagon, ta ni za ljudi, ta je za smučarje!»

Beseda.

«Samo ena beseda iz vaših ust, ljubljena Mira, in napravili me boste za najsrečnejšega človeka na svetu.»

«Idijot!»

Otrok iz filmske dobe.

Pepček je šel s stricem v park na sprehod. Tam je zagledal dvojico mladih ljudi, ki sta se poljubljala. Pepček je pokazal s prstom na nju in rekel:

«Poglej, striček, ta dva se igrata kino!»

HRANA IN RAZPOLOZENJE.

Neki danski zdravnik, ki je dvajset let raziskoval učinek različne povrtine, je dognal, da na primer krompir človeka pomirja, špinaca ustvarja močno voljo, solata iz cikorije pa dela človeka sanjavega... Kdo ve, ali je vse to čisto tako? Eno pa vemo vsi po izkušnjah: skodelica dobre bele kave, pripravljene s Prvim Francikom, ki ga izdelujejo iz korenin domače, požlahtnjene cikorije, nas vedno spravi v dobro razpoloženje.

«Kneippova sladna kava», ki je zdrava, izdatna in tečna za otroke kakor za odrasle, se dobi samo v originalnih kartonskih zavitkih s sliko znanega župnika Kneippa!

«Tukajle mi piše Niko, da me bo na rokah nosil, če ga poročim, da mi bo izpolnil vsako najmanjšo željo — —. To je prav lepo, ampak kdo mi bo izpolnjeval velike...?»

Pri slavnem profesorju.

Novinar vpraša profesorjevo gospodinjo: «In kakšno važno raziskovanje ima gospod profesor zdaj v delu?»

«Išče naočnike.»

Otona Ring-a tekoči lep

Syndetikon

skleji, zlepi, skita vse.

«Kupite tole krasno zapestnico za ženo, ki jo ljubite!»
«Kaj vam prihaja na um, to vendar ne gre!»
«Zakaj ne?»
«Jaz sem vendar oženjen!»

KLIŠEJE

ENO- IN VEČBARVNE

JUGOGRAFIKA

LJUBLJANA, SV. PETRA NASIP 23

Jože Žabjek

KNJIGOVEZNICA
LJUBLJANA
DALMATINOVA 10

Najmoderneje urejena delavnica za vsa knjigoveška dela. Hitra in točna postrežba pri nizkih cenah. Izdelovanje posebnih akcidenčnih vezav po individualnih osnutkih. Trgovske knjige po naročilu, lastni črtni stroj za vse vrste rastriranih tiskovin. Izvirne platnice za «ŽENO IN DOM»

TELEFON 24-87

«Priatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo. Naročnina je: Letno 12 števil revije «Priatelj» Din 62.—. Če se plačuje v obrokih, je četrtletna naročnina Din 16.—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/I. Tel. 21-32. Tisk Delniške tiskarne d. d. v Ljubljani. Za tiskarno odgovoren France Pintar.

60

let
v službi
konsumentov

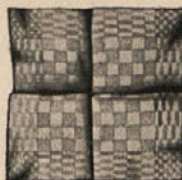
96.—

S 11-4 Jedača
garnitura bijeli
damast, sa ukani-
nim bijelim uzor-
cima, (stolnjak
140x140 cm, sa
6 ubrusa 60x60
cm), jedinstvena
cijena Din 96.—

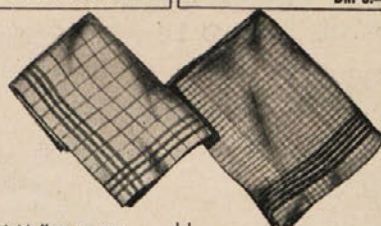
2.—

S 11-13 Deserti
ubrusi, bijeli
damast 23x23 cm
Din 2.—, 28x28 cm
Din 2.50

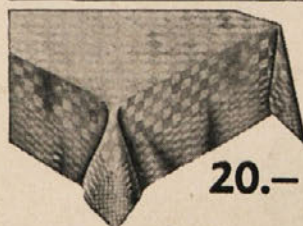
6.—

S 11-15 Jedači
ubrusi, bijeli,
veličina 58x58 cm
Din 6.—,
Din 8.—

56.—

S 11-8 Garnitura
za kavu (stolnjak
veličina 140 x
140 cm sa šest
ubrusa veličine
30x30 cm), fres,
zelena, žuta ili
modra, samo
Din 56.—

20.—

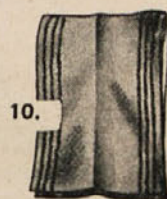
S 11-1 Stol-
njak, bijeli sa
ukanim bijelim
kockicama, veli-
čina 120x120
cm, D 20,
teži Din 25.—,
modro-telena
kariran, veli-
čina 120x120
cm Din 20.—

S 11-14 Krpe za su-
dije, pamučne, crve-
ne ili modre, veličina
48x48 cm Din 2.25,
bolje komad Din 3.50

2.25

S 11-12 Krpe: sa prošim,
različito uzorkovane, Din 2.25,
veće Din 4.50, sa latrune par-
keta Din 12.—

2.25

10.

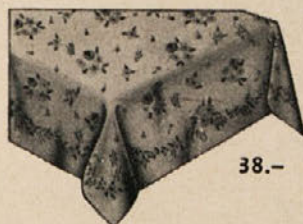
10.—

S 11-11 Ručnik od bijelog
krep tkiva, sa bordurom,
porubljen, 96x50 cm Din
10.—, teži Din 12.—

S 11-10 Damast ručnik, bije-
li, veličina 50x100 cm Din
10.—, teži Din 15.—, laneni
sa resama Din 18.—

S 11-6 Jedača
garnitura, (stolnjak 140
x140 cm i 6
ubrusa veličine
50x50 cm) bijeli
damast sa ukanim
bijelim uzorcima,
sa ašuram
Din 140.—

140.—

38.—

S 11-3 Stol-
njak, bijeli, ži-
vahno uzorko-
van, veličina
130x130 cm
Din 38.—, bridž
stolnjak, veli-
čina 90x90 cm,
komad D 29.—,
teži, komad
Din 39.—

60.—

S 11-5 Deserti-
na garnitura,
bijela, (veličina
stolnjaka
125x125 cm,
ubrusa 30x30
cm), Din 60.—,
ažurirana
Din 78.—

31.—

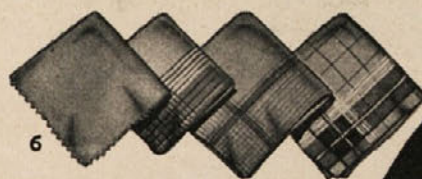
S 11-2 Stolnjak, crvena,
žuta, zelena ili modra
osnova sa sitnim, bije-
lim kockicama, 125x
125 cm, Din 21.—

S 11-7 Garni-
tura za čaj, stolnjak veličine
125x125 cm sa 6 ubru-
sa 30x30 cm), fres ili plava
lijepo uzorko-
vana Din 65.—,
ažurirana
Din 80.—

65.—

S 11-9 Deserti-
na garnitura,
bijela, (stol-
njak veličine
125x125 cm
sa šest ubrusa
veličina 30x
30 cm), Din 86.—,
sa ašuram,
140x140 cm
Din 125.—

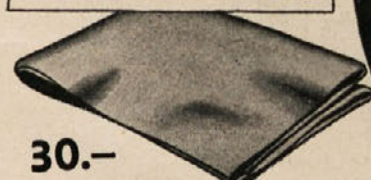
86.—

6

10.— 2.— 2.— 3.50

S 26-1 Ženski batist rupčić, u raznim svijetlim bojama, sa ukani-
nim rubom, 6 komada Din 18.—
S 26-2 Ženski modni rupčić, usorkovan, u raznim modernim bo-
jama, porubljen komad Din 2.—, ašuriran, komad Din 3.38
S 26-3 Slapier rupčić, u raznim bojama, veoma trajan, veličina 40
cm, komad u reklamnu cijenu od Din 3.—
S 26-4 Vrlo trajan muški rupčić, modernno usorkovan, u svijetlim
bojama, veličina 40 cm, porubljen Din 3.38, ašuriran, komad
Din 4.—

30.—

S 26-8 Plihte za krevet, od dobrog bijelog platna,
veličina 200x145 cm komad Din 30.—, veličina
220x145 cm, komad Din 33.—

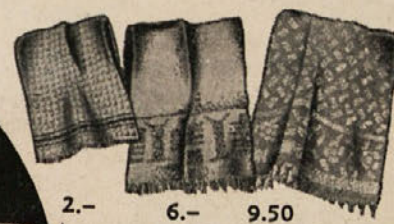
S 26-12

59.—

14.—

S 26-10 Plihte u boji, najmodernija posteljina, roza, lila
ili svjetlo modra, dužina 220 cm, komad Din 59.—, du-
žina 240 cm, komad Din 63.—
S 26-11 Bijeli rupčić, sa raznim zabavnim i poučnim
slicama, veličina 20 cm, komad Din 1.—
S 26-12 Preter ručnik, osobita kakvoća, 105x50 cm, u
raznim modernim bojama i uzorcima, komad — jeftina
kao još nikad! — samo Din 14.—

1.—

S 26-11

S 26-5 Brijalni ručnik, 45 cm dužine, sa modernim i živopisnim bor-
dura, komad samo Din 2.—
S 26-6 Preter ručnik, 40x75 cm, u raznim bojama, vizualna cu-
pina, komad samo Din 6.—
S 26-7 Preter ručnik, 41x105 cm, najmodernije boje i uzorci, komad
u reklamnu nisku cijenu Din 9.58

2.—

6.—

9.50

59.—

S 26-9 Posteljina, od dobrog bijelog platna, prevlaka 185x125
cm, komad Din 59.—, 190x130 cm, komad Din 65.—, jastu-
čnice, 90x70 cm Din 20.—, 78x60 cm, komad Din 15.—

V e l e b l a g o v n i c a

Kastner & Ohler

Z a g r e b , I l i c a 4 i n 6

Zahtevajte naš Božićni katalog, ki je
pravkar izšel. Zopet boste presenečeni,
kako nizke cene in kako veliko izbiri
Vam nudimo kljub nevšečnim razmeram.

Vesele
božične
praznike
in
srečno
Novo
leto
1940
Vam
želi:

PRIPRAVITE SE ZA ZIMO!

ZA HIŠO RABITE DRVA,
ZA NOGE TOPLO IN NEPREMOČLJIVO OBUTEV.

39

7225-44

Kupite to tople in udobne file copate. Imeli boste tople noge in oagurani ste pred mrazom in ozeblinami!

39

38325-611

Najskromnejša gospodinja se lahko poceni zavaruje pred vlago in mrazom ako kupi te gumijaste čevlje.

49

78355-666

Moderni ženski galoši, ki se zapenjaajo s gumbom in se zato zelo lahko obuvajo. Varujejo zdravlje in dom pred blatom.

79

2945-64636

Praktični, močni čevlji iz boksa s zapenčko, z usnjenimi podplati in petami. Primerani za štrpne.

35

38732-613

Visoki otroški lakirani čevljički iz gumija. Praktični, dobri za deževne dneve, ker ne prepuščajo vode.

59

6922-44609

Športni čevlji za dečka. Izdelani iz močnega boksa, z močnimi usnjenimi podplati in petami. Priljubljeni so med dečki radi svoje udobne oblike in svoje izdržljivosti.

129

3939-64621

Elegantni moški nizki čevlji iz finega boksa z usnjenimi na okvir pritrjenimi podplati in usnjenimi petami.

79

0767-68802

Oglejte si čevlje, ki jih poljedelci in delavci najbolj cenijo. Mastna kravina in nepremočljivi gumijasti podplati so najboljša garancija za njihovo trpežnost.

99

97977-675

Novi model gumijastih škornjev z ojačenimi golenicami in s posebnimi gumijastimi ojačenimi podplati. Posebno priljubljeni tudi radi lepo izgledajo.

49

98991-693

Starši! Ako kupite svojim otrokom te lakirane škorenjčke iz gumija, jih lahko brez skrbi pustite da hodijo po blatu. V njih bodo imeli suhe in tople noge.

39

98157-652

Moške galoše iz črnega lakiranega gumija. Ni človeka, ki jih v dežju in blatu ne bi potreboval.

Plato